

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Edgaro Lisicos,

V kurso, Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės

studijų šakos studento

Magistro darbas

**Ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus teisėtumas pagal
tarptautinę teisę**

Vadovė: doc. dr. Vygantė Milašiūtė

Recenzentė: lekt. dr. Nika Bruskinė

Vilnius

2018

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	2
ĮVADAS	4
1. „ISLAMO VALSTYBĖS“ SĄVOKA	9
1.1. Teroristinės organizacijos sąvoka	9
1.2. Terorizmo sąvoka ir požymiai.....	10
1.3. „Islamo valstybė“ kaip tarptautinė teroristinė organizacija	18
2. GINKLUOTOS JĖGOS NAUDOJIMO PAGRINDAI PRIEŠ „ISLAMO VALSTYBĖS“ KOVOTOJUS	20
2.1. Draudimas naudoti ginkluotą jėgą.....	20
2.2. Savigyna.....	24
2.2.1. Saviginos sąvoka ir teisėtumo kriterijai.....	24
2.2.2. Individuali savigyna	31
2.2.3. Kolektyvinė savigyna	35
2.3. JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą	38
2.3.1. JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą sąvoka.....	38
2.3.2. Tiesioginė JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą.....	40
2.3.3. Netiesioginė JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą	42
2.4. Humanitarinė intervencija	45
2.4.1. Humanitarinės intervencijos sąvoka ir teisėtumas.....	45
2.4.2. Humanitarinės intervencijos teisėtumo kriterijai.....	48
IŠVADOS	53
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	55
SANTRAUKA.....	66
SUMMARY	67

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

angl.	anglų kalba
d.	diena
ES	Europos Sąjunga
Indija	Indijos Respublika
Irakas	Irako Respublika
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
Jugoslavija	buvusi Jugoslavijos Federacinė Respublika
Jungtinė Karalystė	Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė
JT	Jungtinės Tautos
JT Chartija	Jungtinių Tautų Chartija
JT GA	Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja
JT ST	Jungtinių Tautų Saugumo Taryba
JT TTT	Jungtinių Tautų Tarptautinis Teisingumo Teismas
Kuveitas	Kuveito Valstybė
Liberija	Liberijos Respublika
Libija	Libijos Valstybė
m.	metai
NATO	Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija
Prancūzija	Prancūzijos Respublika
Rytų Timoras	Rytų Timoro Demokratinė Respublika

Ruanda	Ruandos Respublika
Sirija	Sirijos Arabų Respublika
Somalis	Somalia Federacinė Respublika
TBT	Tarptautinis Baudžiamasis Teismas
TBTJ	Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiai Jugoslavijai
THT	tarptautinė humanitarinė teisė
t. y.	tai yra
Vokietija	Vokietijos Federacinė Respublika

ĮVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Šiuo metu tarptautinė bendruomenė susiduria su vienu pavojingiausiu tarptautinio pobūdžio nusikaltimu – terorizmu. 2014 m. rugpjūčio 15 d. JT ST rezoliucija nr. 2170 pirmą kartą pripažino „Islamo valstybę“ teroristine organizacija, kuri kelia pavojų tarptautinei taikai ir saugumui.¹ Minėtoje JT ST rezoliucijoje JT ST pabrėžia „Islamo valstybės“ kovotojų atsakomybės neišvengiamumą dėl vykdomų žmogaus teisių bei THT pažeidimų bei skatina tarptautinę bendruomenę užkirsti kelią minėtų pažeidimų vykdymui. *The Global Terrorism Index* nurodo, jog vien 2016 m. „Islamo valstybės“ kovotojai įvykdė apie 1132 teroristinius išpuolius tiek ginkluoto, tiek neginkluoto konflikto vietose.² Tarptautinė bendruomenė imasi skirtingų priemonių prieš „Islamo valstybės“ kovotojus pagal tarptautinę teisę. Viena iš galimų *ultima ratio* priemonių – ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. 2014 m. rugsėjo 10 d. JAV paskelbė apie JAV lydimos antiteroristinės koalicijos formavimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus.³ 2014 m. spalio 17 d. JAV Gynybos departamentas suformavo JAV lydimos antiteroristinės koalicijos grupę, skirtą JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimui Sirijos bei Irako teritorijose (angl. *Combined Joint Task Force - Operation Inherent Resolve*).⁴ Nuo 2017 m. rugpjūčio 9 d. JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybės atliko 13,331 oro smūgį Irake bei 11,235 oro smūgius Sirijoje.⁵ Siekiant įvertinti JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių naudojamos ginkluotos jėgos prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos ir Irako teritorijose teisėtumą pagal tarptautinę teisę, svarbu nustatyti, ar ginkluotos jėgos naudojimas yra galimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, bei įvertinti galimus ginkluotos jėgos naudojimo pagrindus prieš „Islamo valstybės“ kovotojus pagal tarptautinę teisę.

¹ 2014 m. rugpjūčio 15 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2170 (2014) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <[https://undocs.org/S/RES/2170\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2170(2014))>.

² Global terrorism index, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf>>.

³ The Global Coalition To Defeat ISIS, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.state.gov/s/sect/>>.

⁴ Combined Jointed Task Force. Operation Inherent Resolve, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.inherentresolve.mil/Portals/14/Documents/Mission/HISTORY_17OCT2014-JUL2017.pdf?ver=2017-07-22-095806-793>.

⁵ Operation Inherent Resolve. Targeted Operations to Defeat ISIS, 2018 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.defense.gov/OIR/>>.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas - įvertinti JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako bei Sirijos teritorijose teisėtumą pagal tarptautinę teisę.

Darbo uždaviniai. Siekiant darbo tikslo, iškelti šie uždaviniai:

1. Atskleisti „Islamo valstybės“ sąvoką;
2. Įvertinti JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako ir Sirijos teritorijose teisėtumą pagal tarptautinę teisę esant sutikimui dėl ginkluotos jėgos naudojimo;
3. Įvertinti JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje teisėtumą pagal tarptautinę teisę remiantis šiais ginkluotos jėgos naudojimo pagrindais:
 - 3.1. Individualia ir kolektyvine savigyna;
 - 3.2. Tiesiogine ir netiesiogine JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą;
 - 3.3. Humanitarine intervencija.

Darbo objektas. Šio darbo tyrimo objektas – JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako bei Sirijos teritorijose teisėtumas pagal tarptautinę teisę.

Tyrimo metodai. Darbo tikslui pasiekti bei uždaviniams įgyvendinti naudojami įvairūs mokslinio tyrimo metodai. Svarbiausi metodai yra: istorinis, lyginamasis, loginis, teleologinis bei sisteminės analizės.

Istorinis mokslinio tyrimo metodas naudojamas JT ST rezoliucijoms tirti. Siekiama nustatyti „Islamo valstybės“ kovotojų priskyrimo prie teroristinių organizacijų laikotarpį tarptautinėje teisėje. Taip pat tiriamos JT ST priemonės, priimtose prieš „Islamo valstybės“ kovotojus įvairiu laikotarpiu. Istorinis mokslinio tyrimo metodas naudojamas nagrinėjant universalios terorizmo sąvokos vystymąsi tarptautinėje teisėje bei nustatant ginkluoto užpuolimo sąvokos kaitą tarptautinėje teisėje.

Lyginamasis mokslinio tyrimo metodas naudojamas siekiant palyginti JAV, JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių bei Irako galimą individualios savigynos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje. Taip pat yra lyginamas JT ST rezoliucijų turinys siekiant nustatyti JT ST tiesioginės bei netiesioginės sankcijos naudoti ginkluotą jėgą

formuluotės skirtumus. Lyginamasis mokslinio tyrimo metodas naudojamas pateikiant humanitarinės intervencijos teisėtumo argumentus pagal tarptautinę teisę. Taip pat yra lyginami skirtinguose tarptautinėse organizacijose, ES bei nacionalinių valstybių teisės aktuose įtvirtinti terorizmo bei teroristinės organizacijos apibrėžimai.

Loginis mokslinio tyrimo metodas naudojamas tiriamo darbo struktūrinių dalių tarpusavio susiejimui. Taip pat loginis tyrimo metodas naudojamas apibendrinant struktūrinėse dalyse atliktą tyrimą, formuluojant tiriamo darbo išvadas. Loginis mokslinio tyrimo metodas naudojamas siekiant išaiškinti, įvertinti tarptautinės teisės doktrinos atstovų nuomones, teiginius bei susieti JT TTT, tarptautinių baudžiamųjų tribunolų suformuluotas išvadas skirtingose bylose su JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimu Sirijos teritorijoje.

Teleologinis tyrimo metodas naudojamas siekiant nustatyti JT Chartijos tikslus. Taip pat teleologinis tyrimo metodas kartu su lingvistiniu tyrimo metodu naudojamas siekiant: įvertinti JT ST vaidmenį tarptautinės taikos ir saugumo palaikymo srityse; išaiškinti draudimo naudoti ginkluotą jėgą principo turinį bei ginkluoto užpuolimo sąvokos turinį.

Sisteminės analizės tyrimo metodas naudojamas siekiant nustatyti santykį tarp terorizmo sąvokos bei „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomų veiksmų. Taip pat sisteminės analizės tyrimo metodas naudojamas siekiant nustatyti santykį tarp „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo ir ginkluoto užpuolimo.

Darbo originalumas. Tarptautinės teisės doktrinoje yra atlikta daug tyrimų, susijusių su ginkluotos jėgos naudojimo prieš teroristines organizacijas teisėtumu pagal tarptautinę teisę. Darbo autoriaus žiniomis, tarptautinės teisės doktrinoje kiek mažiau analizuojamas JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos ir Irako teritorijose teisėtumas pagal tarptautinę teisę. JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių savigynos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus analizuojamas L. Arimatsu, M. N. Schmitt 2014 m. straipsnyje *Attacking “Islamic State” and the Khorasan Group: Surveying the International Law Landscape*.⁶ Minėtas straipsnis išsamiai netiria šiuos tarptautinės teisės doktrinoje žinomus ginkluotos jėgos naudojimo pagrindus: JT ST sankciją naudoti ginkluotą jėgą bei humanitarinę intervenciją. Taip pat

⁶ ARIMATSU, L., SCHMITT, M. N. Attacking “Islamic State” and the Khorasan Group: Surveying the International Law Landscape. *Colum. J. Transnat’l L. Bulletin*, 2014, Vol. 53:1.

straipsnyje yra tiriamas tik oro atakų teisėtumas pagal tarptautinę teisę ir neapima kitų karinių operacijų vykdymo. Panašų tyrimą atliko O. Gonzalez 2015 m. straipsnyje *The Pen and the Sword: Legal Justifications for the United States' Engagement Against the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS)*.⁷ Lietuvoje, darbo autoriaus žiniomis, ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako ir Sirijos teritorijose teisėtumas pagal tarptautinę teisę tiriamas tik R. Bajarūnaitės magistro darbe *Airstrikes Against the Islamic State: an Assesment Under International Law*.⁸ Darbo autoriaus nuomone, autoriaus magistro darbas nuo R. Bajarūnaitės magistro darbo skiriasi. Pirma, skiriasi magistro darbų uždaviniai. R. Bajarūnaitės magistro darbe nėra tiriami tarptautinės teisės doktrinoje žinomi ginkluotos jėgos naudojimo pagrindai prieš „Islamo valstybės“ kovotojus: JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą bei humanitarinė intervencija. Taip pat minėtame magistro darbe „Islamo valstybės“ sąvoka yra nagrinėjama pateikiant valstybės požymius ir nėra tiriamas „Islamo valstybės“ kovotojų priklausymas teroristinei organizacijai. Jame nustatomos faktinės aplinkybės, kuriais remiantis „Islamo valstybė“ yra priskiriama prie nevyriausybinės organizuotos grupės (angl. *non-state actor*). Antra, skiriasi magistro darbo autorių nuomonės. R. Bajarūnaitės magistro darbe teigiama, jog savigynos proporcingumo kriterijus yra siejamas su tikslu atremti ginkluotą užpuolimą. Šio magistro darbo autoriaus nuomone, savigynos proporcingumo kriterijumi yra siekiama neutralizuoti arba iš esmės nusilpninti „Islamo valstybės“ kovotojus. Tarptautinės teisės praktikoje savigynos kriterijus tampa abstraktus, kadangi valstybės, naudodamos savigyną prieš teroristus, siekia ne tik atremti vykdomą ginkluotą užpuolimą, bet ir neutralizuoti arba iš esmės nusilpninti teroristus.

Darbe naudoti šaltiniai. Darbe naudoti teisės aktai gali būti skirstomi į pagrindinius ir papildomus. Svarbiausias pagrindinis teisės aktas yra JT Chartija, kuriame nustatyti tyrimui aktualūs ginkluotos jėgos naudojimo pagrindai, draudimo naudoti ginkluotą jėgą principas, JT ST vaidmuo tarptautinės taikos ir saugumo palaikymo srityse. Pagalbiniai tarptautinės teisės šaltiniai, padedantys iširti JT ST sankciją naudoti ginkluotą jėgą bei atskleisti JT draudimo naudoti ginkluotą jėgą principo turinį, yra JT GA ir JT ST rezoliucijos. JT konvencijos, priimtose antiterorizmo srityje, padeda nustatyti terorizmo požymius.

⁷ GONZALEZ, O. The Pen and the Sword: Legal Justifications for the United States' Engagement Against the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS). *Fordham International Law Journal*, 2015, Vol. 39:1.

⁸ BAJARŪNAITĖ, R. *Airstrikes Against the Islamic State: an Assesment Under International Law*: magistro darbas. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2017.

Taip pat svarbus darbo šaltinis yra JT TTT praktika. Darbe daug remtasi JT TTT 1986 m. birželio 27 d. byla *dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją* siekiant iširti ginkluotos jėgos nenaudojimo principo turinį, apibūdinti savignyą, nustatyti savignyos teisėtumo kriterijus. Taip pat darbe remtasi 1949 m. balandžio 9 d. JT TTT sprendimu *Korfu sąsiaurio* byloje siekiant įvertinti intervencijos teisėtumą pagal tarptautinę teisę. Remiantis 2004 m. liepos 9 d. konsultacine išvada *Dėl sienos statybos okupuotoje Palestinos teritorijoje teisinių pasekmių*, darbe tiriamas ginkluoto užpuolimo sąvokos apimtis.

JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimo pagrindams prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako ir Sirijos teritorijose iširti yra naudojama specialioji literatūra. Ginkluotos jėgos nenaudojimo principo turiniui nustatyti, ginkluoto užpuolimo sąvokai apibrėžti, savignyos kriterijų aprašymui, JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą tyrimui bei humanitarinės intervencijos teisėtumo klausimams nagrinėti remtasi 2012 m. B. Simma, *et al. The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II* JT Chartijos komentaru. Humanitarinės intervencijos teisiniai aspektai analizuojami 2003 m. J. L. Holzgreffe ir R. O. Keohane veikale *Humanitarian Intervention. Ethical, Legal and Political Dilemmas* bei 2012 m. G. Grigaitės disertacijoje *Humanitarinės intervencijos koncepcija šiuolaikinės tarptautinės teisės kontekste*. Savignyos būtinumo bei proporcingumo kriterijų tyrimui atlikti remtasi 2012 m. C. J. Tams straipsniu *Applying Necessity and Proportionality to Anti-Terrorist Self-Defence*. Terorizmo sąvokai apibrėžti bei terorizmo požymiams nustatyti naudoti 2010 m. A. Aust veikalas *Handbook of International Law* bei 2014 m. V. Vasiliauskienės disertacija *Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste*.

1. „ISLAMO VALSTYBĖS“ SĄVOKA

1.1. Teroristinės organizacijos sąvoka

Teroristinės organizacijos (angl. *terrorist group, terrorist organization*) sąvokos apibrėžimas nėra eksplicitiškai įtvirtintas JT konvencijose ar rezoliucijose. Šiuo atveju teroristinės organizacijos sąvokos apibrėžimas yra nustatomas tiek viršvalstybinėse organizacijose, tiek kiekvienos valstybės nacionalinėje teisėje. Pavyzdžiui, 2017 m. kovo 15 d. ES direktyvos nr. 2017/541 2 straipsnio 3 dalyje nurodoma, jog: „teroristinė grupė - organizuota daugiau kaip dviejų asmenų grupė, sukurta tam tikram laikotarpiui ir darniai veikianti turint tikslą vykdyti teroristinius nusikaltimus; organizuota grupė – grupė, kuri nėra atsitiktinai sudaryta nedelsiant vykdyti kokią nors nusikalstamą veiką ir kurioje nebūtinai turi būti formaliai nustatyti jos narių vaidmenys, užtikrintas narystės tęstinumas ar išplėtota struktūra.“⁹ JAV tiek federalinė statutinė teisė, tiek federalinė teismų praktika pateikia platų užsienio teroristinės organizacijos apibrėžimą. Užsienio teroristinė organizacija apibrėžiama kaip dviejų ar daugiau fizinių asmenų sudaryta organizuota ar neorganizuota grupė, kuri tiesiogiai ar netiesiogiai užsiima teroristiniais veiksmais.¹⁰ Panašus teroristinės organizacijos apibrėžimas yra pateiktas Australijos Sandraugos federalinėje statutinėje teisėje. Minėtos valstybės baudžiamojo kodekso 102.1 straipsnio 1 dalis teroristinę organizaciją apibrėžia kaip: 1. organizaciją, kuri tiesiogiai arba netiesiogiai užsiima teroristinių veiksmų rengimu, planavimu, pagalbos teikimu ar skatinimu atlikti šiuos veiksmus (nepaisant to, ar yra įvykdytas teroristinis aktas); 2. organizaciją, kuri yra įtraukta į teroristinių organizacijų sąrašą Australijos Vyriausybės teisės aktais.¹¹ Kanados federalinėje statutinėje teisėje, t. y. baudžiamojo kodekso 83.01 straipsnyje, teroristinė organizacija siejama su tam tikru subjektu, kurio pagrindinė veikla ar pagrindinis tikslas yra teroristinių veiksmų vykdymas.¹² Minėtas straipsnis nustato, jog tam tikras subjektas gali būti pripažintas teroristine

⁹ 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR. OL 2017 L 88, p. 6-21.

¹⁰ 2018 m. JAV federalinis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1d.]. Prieiga per internetą: <<http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title8-section1189&num=0&edition=prelim>>.

JAV devintos grandies Apeliacinis teismas. 2009 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje *Anjam Parvez Khan, Petitioner, v. Eric H. Holder Jr., Attorney General* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://caselaw.findlaw.com/us-9th-circuit/1432421.html>>.

¹¹ 1995 m. Australijos Sandraugos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00235>>.

¹² 1985 Kanados baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/page-12.html#h-26>>.

organizacija, jeigu Kanados Vyriausybė jį įrašo į teroristinių organizacijų sąrašą. Priešingai nei Vakarų valstybės, Indijos federalinė teisė nepateikia eksplisitinio teroristinės organizacijos apibrėžimo. Minėtos valstybės teisėje teroristinė organizacija aiškinama kaip organizacija, kuri Indijos Vyriausybės yra įtraukta į teroristinių organizacijų sąrašą arba į sąrašą neįtraukta organizacija, susijusi su į sąrašą įtraukta teroristine organizacija.¹³ Iš pateiktų pavyzdžių galima teigti, jog teroristinė organizacija – tai tam tikra organizacija, kurios pagrindinis požymis – teroristinių veiksmų atlikimas. Šiuo atveju teroristinės organizacijos sąvoka yra glaudžiai susijusi su terorizmo sąvoka. Taigi, norint įvardyti teroristinės organizacijos požymius, būtina išnagrinėti terorizmo sąvoką bei pateikti terorizmo požymius.

1.2. Terorizmo sąvoka ir požymiai

Pažymėtina, jog JT nuo 1963 m. iki šiol nėra oficialiai įtvirtinusios universalios, bendros terorizmo sąvokos.¹⁴ Tačiau šiuo metu JT yra parengusios 19 antiteroristinių konvencijų ir protokolų, taikomų tam tikrose srityse, iš kurių dalis yra neįsigaliojusios:

1. Civilinės aviacijos srityje:

- 1.1. 1963 m. rugsėjo 14 d. Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose;¹⁵
- 1.2. 1970 m. gruodžio 16 d. Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu;¹⁶
- 1.3. 1971 m. rugsėjo 23 d. Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą;¹⁷
- 1.4. 1988 m. vasario 24 d. Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, priimtą 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje;¹⁸
- 1.5. 2010 m. rugsėjo 10 d. Konvencija dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje (neįsigaliojusi);¹⁹

¹³ 1967 m. Indijos neteisėtų veiksmų (prevencijos) įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lawmin.nic.in/ld/P-ACT/1967/A1967-37.pdf>>.

¹⁴ WEIGEND, T. *The Universal Terrorist*. *Journal of International Criminal Justice*, 2006, Vol. 4, p. 914.

¹⁵ Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-416.

¹⁶ Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-417.

¹⁷ Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-418.

¹⁸ Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, priimtą 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-419.

- 1.6. 2010 m. rugsėjo 10 d. Protokolas papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje, priimtą 2010 m. rugsėjo 10 d. (neįsigaliojusi);²⁰
- 1.7. 2014 m. balandžio 4 d. Protokolas pakeičiantis Konvencijos dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose, priimtą 1963 m. rugsėjo 14 d. Tokijuje, nuostatas (neįsigaliojusi);²¹
2. Tarptautiniu mastu saugomų asmenų apsaugos srityje:
 - 2.1. 1977 m. vasario 24 d. Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos;²²
3. Įkaitų paėmimo srityje:
 - 3.1. 1979 m. gruodžio 18 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu;²³
4. Branduolinių medžiagų fizinės saugos srityje:
 - 4.1. 1980 m. kovo 3 d. Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencija;²⁴
 - 4.2. 2005 m. liepos 8 d. Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencijos pakeitimas;²⁵
5. Jūrų laivybos srityje:
 - 5.1. 1988 m. kovo 8 d. Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą;²⁶
 - 5.2. Konvencijos dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą protokolas, priimtas 2005 m. spalio 14 d.;²⁷
 - 5.3. 1988 m. kovo 10 d. Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą;²⁸

¹⁹ Konvencija dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.icao.int/secretariat/legal/Docs/beijing_convention_multi.pdf>.

²⁰ Protokolas papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje, priimtą 2010 m. rugsėjo 10 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.icao.int/secretariat/legal/Docs/beijing_protocol_multi.pdf>.

²¹ Protokolas pakeičiantis Konvencijos dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose, priimtą 1963 m. rugsėjo 14 d. Tokijuje, nuostatas [interaktyvus] [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/terrorism/News%20and%20Events/Consolidated_Text_1963_Tokyo_Convention-2014_Montreal_Protocol_ENG.pdf>.

²² Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 97-4257.

²³ Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 108-3430.

²⁴ Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencija. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 36-1552.

²⁵ Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencijos pakeitimas. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 39-1476.

²⁶ Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-266.

²⁷ Konvencijos dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą protokolas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=49f58c8a2&page=search>>.

- 5.4. Protokolo dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą protokolą, priimtas 2005 m. spalio 14 d.;²⁹
6. Sprogstamųjų medžiagų srityje:
- 6.1. 1991 m. kovo 1 d. Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais;³⁰
7. Teroristų vykdomų sprogdinimų srityje:
- 7.1. 1997 m. gruodžio 17 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais;³¹
8. Terorizmo finansavimo srityje:
- 8.1. 1999 m. gruodžio 9 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu;³²
9. Branduolinio terorizmo srityje:
- 9.1. 2005 m. rugsėjo 14 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais.³³

Minėtos JT konvencijos bei protokolai nenurodo universalios terorizmo sąvokos, o terorizmą sieja su tam tikra teroristine veika, t. y. terorizmo apibrėžimas siejamas su atskiromis terorizmo formomis.³⁴ Pavyzdžiui, 1997 m. gruodžio 17 d. Tarptautinės konvencijos dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais 2 straipsnio 1 dalis terorizmą apibrėžia kaip neteisėtą ir sąmoningą sprogmens ar kito mirtino įtaiso pristatymą į viešą vietą, valstybinį ar vyriausybinių objektą, viešojo transporto sistemą, jo padėjimą bei sprogmens mechanizmą arba susprogdinimą, siekiant: 1. mirties arba sunkaus kūno sužalojimo; arba 2. didelio masto tokios vietos, objekto ar sistemos sugriovimo, jeigu tokio sugriovimo padarinys yra arba gali būti dideli ekonominiai nuostoliai.³⁵ 1971 m. rugsėjo 23 d. Konvencijos dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą 1 straipsnis

²⁸ Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-267.

²⁹ Protokolo dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą protokolą [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=49f58cee2&page=search>>.

³⁰ Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-420.

³¹ Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 36-1184.

³² Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-268.

³³ Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 67-2603.

³⁴ VASILIAUSKIENĖ, V. *Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2014, p. 32-33.

³⁵ Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 36-1184.

terorizmą sieja su neteisėtais ir tyčiniais veiksmais, kurie gali sukelti pavojų orlaivio saugumui ar saugiam orlaivio skrydžiui, ar orlaivio eksploatacijai.³⁶ Pažymėtina, jog plačiausiai terorizmo sąvoką apibūdina 1999 m. gruodžio 9 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu. Minėtos konvencijos 2 straipsnio 1 dalies b punktas nurodo, jog terorizmu siekiama civilio gyventojų ar bet kurio kito asmens, kuris aktyviai nedalyvauja karo veiksmuose ginkluoto susidūrimo metu, mirties arba padaryti jam sunkų kūno sužalojimą, kai tokia veika dėl jos pobūdžio ar aplinkybių siekiama įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksma arba susilaikyti nuo jo.³⁷ Nors šis terorizmo apibrėžimas nėra universalus, t. y. skirtas tik konvencijos tikslui įgyvendinti, tačiau tai yra bandymas įteisinti šiuolaikinę bei universalią terorizmo sąvoką.³⁸ 1979 m. gruodžio 18 d. Tarptautinės konvencijos dėl kovos su įkaitais ėmimu 1 straipsnis terorizmo sąvoką sieja su asmens pagrobimu ar sulaikymu, asmenį grasinant nužudyti, sužaloti ar toliau laikyti, siekiant priversti trečiąją šalį įvykdyti arba susilaikyti nuo bet kokio akto įvykdymo, kaip tiesioginės ar netiesioginės įkaito išlaisvinimo sąlygos.³⁹ Taigi minėti pavyzdžiai parodo, jog terorizmo sąvokos, pateiktos JT konvencijose ir protokoluose, nėra universalios. Tačiau šios sąvokos turi bendrų požymių: 1. veika (veikiama sąmoningai); 2. padariniai (padaroma ar siekiama padaryti didelę žalą); 3. tikslas (siekiama įbauginti visuomenę).

Šiuolaikinio bei universalaus terorizmo apibrėžimo įtvirtinimo klausimas buvo ne kartą nagrinėjamas JT GA. 1987 m. gruodžio 7 d. JT GA priėmė rezoliuciją, kurioje pabrėžta universalios terorizmo sąvokos įtvirtinimo svarba. Minėtoje rezoliucijoje teigiama, jog tarptautinėje teisėje įtvirtinus universalią terorizmo sąvoką padidės efektyvumas kovoje su tarptautiniu terorizmu.⁴⁰ Panašūs teiginiai buvo įtvirtinti 1989 m. gruodžio 4 d. bei 1991 m. gruodžio 9 d. JT GA rezoliucijose.⁴¹ 1994 m. gruodžio 9 d. JT GA rezoliucija priėmė deklaraciją, skirtą kovai su tarptautiniu terorizmu (angl. *Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism*). Joje teigiama, jog terorizmas - tai nusikalstami veiksmai,

³⁶ Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-418.

³⁷ Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-268.

³⁸ AUST, A. *Handbook of International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 265-266.

³⁹ Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 108-3430.

⁴⁰ 1987 m. gruodžio 7 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/42/159 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/42/a42r159.htm>>.

⁴¹ 1989 m. gruodžio 4 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/44/29 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r029.htm>>.

kuriais siekiama įbauginti visuomenę, asmenų grupę ar tam tikrus asmenis politiniais tikslais. Minėta deklaracija taip pat nustato, jog terorizmas negali būti pateisinamas politiniais, filosofiniais, ideologiniais, rasiniais, etniniais, religiniais ar kitais motyvais.⁴² 1996 m. gruodžio 17 d. JT GA priėmė rezoliuciją, kuria yra įsteigiamas JT *ad hoc* komitetas.⁴³ Šio komiteto dėka buvo parengtos 1997 m. gruodžio 17 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais, 1999 m. gruodžio 9 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu bei 2005 m. rugsėjo 14 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais. Pažymėtina, jog minėto komiteto viena iš užduočių - sudaryti tinkamas priemones rengiant konvenciją, skirtą kovai su tarptautiniu terorizmu, kuri įtvirtintų universalų terorizmo apibrėžimą.⁴⁴

2000 m. Indijos Vyriausybės iniciatyva JT *ad hoc* komitetui buvo pateiktas pirmasis konvencijos projektas, skirtas kovai su tarptautiniu terorizmu (angl. *Comprehensive Convention on International Terrorism*) (toliau – Konvencijos projektas). Konvencijos projekto svarstymai vyko JT GA nuo 2001 m., tačiau visi svarstymai buvo nesėkmingi.⁴⁵ Nors šiuo metu Konvencijos projektas yra itin aktualus, tačiau 2017 m. gruodžio 7 d. JT GA priimtoje rezoliucijoje tik rekomenduojama sudaryti darbo grupę Konvencijos projektui pabaigti bei organizuoti svarstymus JT GA.⁴⁶ Pažymėtina, jog Konvencijos projekto 2 straipsnio 1 dalis terorizmą apibrėžia kaip neteisėtą, tyčinę veiką, kuri sukelia: 1. asmens mirtį ar sunkų kūno sužalojimą; arba 2. didelę žalą viešajai ar privačiai nuosavybei, įskaitant viešojo naudojimo vietas, Vyriausybines įstaigas, viešąją transporto sistemą, infrastruktūrą ar aplinką; arba 3. žalą 2 punkte nurodytiems objektams, jei dėl jos kyla ar gali kilti dideli ekonominiai nuostoliai. To paties straipsnio 1 dalyje taip pat nurodoma, jog terorizmo pagrindinis tikslas yra įbauginti visuomenę arba priversti tam tikrą vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų. Konvencijos projekto 2 straipsnio 2, 3 bei 4 dalys nustato, jog terorizmu gali būti laikomi grasinimas ar pasikėsinimas atlikti Konvencijos projekto 2 straipsnio 1 dalyje numatytus veiksmus bei

⁴² 1994 m. gruodžio 4 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/49/60 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>>.

⁴³ 1996 m. gruodžio 17 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/51/210 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r210.htm>>.

⁴⁴ HMOUD, M. *Negotiating the Draft Comprehensive Convention on International Terrorism*. *Journal of International Criminal Justice*, 2006, Vol. 4, p. 1031-1032.

⁴⁵ AUST, A. *Handbook of International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 269.

⁴⁶ 2017 m. gruodžio 18 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/72/123 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/72/123>.

minėtų veiksmų organizavimas ar bendrininkavimas atliekant minėtus veiksmus.⁴⁷ Konvencijos projekte pateiktas terorizmo apibrėžimas savaime nėra kontroversiškas, tačiau tarptautinėje bendruomenėje kilo prieštaravimų, susijusių su Konvencijos projekto taikymo apimtimi bei nevyriausybinių ginkluotų pajėgų naudojimo galimybe.⁴⁸ Konvencijos projektas nepateikia aiškaus atsakymo, ar ji gali būti taikoma ginkluoto konflikto metu. Buvo išreikštas pasiūlymas atskirti Konvencijos projekto taikymą nuo THT, t. y. netaikyti minėtos konvencijos ginkluoto konflikto metu. Taip pat Konvencijos projekto 20 straipsnio 2 dalis nurodo, jog konvencija netaikoma ginkluotų pajėgų veiksmams ginkluoto konflikto metu, kaip tai yra suprantama pagal THT.⁴⁹ Šiuo atveju tarptautinėje bendruomenėje kyla nesutarimas dėl ginkluotų pajėgų sąvokos aiškinimo apimties Konvencijos projekte, t. y. ar ginkluotomis pajėgomis Konvencijos projekto prasme turėtų būti laikomos tik vyriausybės ginkluotos pajėgos (siaurinamasis aiškinimo būdas), ar į minėtos sąvokos apimtį taip pat patenka nevyriausybines ginkluotas pajėgas, kurios faktiškai užtikrina laisvo tautų apsisprendimo principo įgyvendinimą (plečiamasis aiškinimo būdas). Taip pat nevienareikšmiškai yra vertinamas Islamo Konferencijos Organizacijos siūlymas pakeisti ginkluotų pajėgų sąvoką (angl. *armed forces*) į šalių sąvoką (angl. *the parties*). Pakeitus sąvokas gali susidaryti situacija, kai teroristinėms organizacijoms, dalyvaujančioms ginkluotame konflikte, Konvencijos projekto nuostatos nebus taikomos.⁵⁰ Taigi, nors tarptautinėje bendruomenėje kyla nesutarimas dėl atskirų Konvencijos projekto dalių, tačiau pateiktas universalus terorizmo apibrėžimas šiuo metu yra itin aktualus, kadangi atspindi šiuos terorizmo požymius: 1. veika (veikiama sąmoningai); 2. padariniai (padaroma ar siekiama padaryti didelę žalą); 3. tikslas (siekiama įbauginti visuomenę arba priversti tam tikrą vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų).

Kadangi JT konvencijos bei rezoliucijos nėra įtvirtinusios universalios terorizmo sąvokos, tai tiek viršvalstybinės, tiek regioninės tarptautinės organizacijos terorizmo sąvoką apibrėžia

⁴⁷ UN GA. *Report of the Ad Hoc Committee established by General Assembly resolution 51/210 of 17 December 1996*. Sixth session (28 January-1 February 2002), No. A/57/37 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 4d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.un.org/documents/ga/docs/57/a5737.pdf>>.

⁴⁸ HMOUD, M. *Negotiating the Draft Comprehensive Convention on International Terrorism*. *Journal of International Criminal Justice*, 2006, Vol. 4, p. 1035.

⁴⁹ UN GA. *Report of the Ad Hoc Committee established by General Assembly resolution 51/210 of 17 December 1996*. Sixth session (28 January-1 February 2002), No. A/57/37 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 4d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.un.org/documents/ga/docs/57/a5737.pdf>>.

⁵⁰ VASILIAUSKIENĖ, V. *Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2014, p. 50-51.

priimdamos viršvalstybinius teisės aktus ar tarptautines sutartis. Pavyzdžiui, Europos Tarybos 2005 m. gegužės 16 d. konvencijos dėl terorizmo prevencijos 1 straipsnis nurodo, jog: „teroristinis nusikaltimas“ – bet kokie nusikaltimai, kurių aprėptis ir apibrėžtis pateiktos vienoje iš priede išvardytų tarptautinių sutarčių.“⁵¹ Panašiai terorizmo sąvoką pateikia Amerikos Valstybių Organizacijos 2002 m. birželio 3 d. Konvencija prieš terorizmą. Šios konvencijos 2 straipsnis nustato, jog terorizmas – tai nusikaltimas, kuris yra įtvirtintas konvencijos minimose tarptautinėse sutartyse.⁵² Tiek Europos Tarybos, tiek Amerikos Valstybių Organizacijos konvencijose tiesiogiai neapibrėžiama terorizmo sąvoka, o tik pateikiama nuoroda į atskiras JT antiteroristines konvencijas. Terorizmo sąvoką iš esmės identiškai apibrėžia Arabų Valstybių Lygos 1998 m. balandžio 22 d. priimta Arabų konvencija dėl terorizmo slopinimo⁵³ bei Islamo Konferencijos Organizacijos 1999 m. liepos 1 d. konvencija dėl kovos su tarptautiniu terorizmu⁵⁴. Šių konvencijų 1 straipsnių 2 dalys teigia, jog terorizmas – tai bet kokie smurtinio pobūdžio veiksmai ar šių veiksmų grėsmė, kylantys asmeniui ar asmenų grupei atliekant nusikalstamus veiksmus, kuriais siekiama: įbauginti visuomenę, sukelti pavojų asmenų gyvybei, sveikatai, laisvei ar saugumui, padaryti žalą viešai ar privačiai nuosavybei, sukelti pavojų nacionaliniams ištekliams. Taip pat 1999 m. liepos 1 d. Islamo Konferencijos Organizacijos konvencija dėl kovos su tarptautiniu terorizmu numato, jog terorizmu gali būti siekiama sukelti pavojų tarptautinei tvarkai ar nepriklausomų valstybių vidaus padėties stabilumui, teritoriniam vientisumui, politinei vienybei, suverenitetui. Pažymėtina, jog tiek Arabų Valstybių Lygos, tiek Islamo Konferencijos Organizacijos priimtose konvencijose išskiria terorizmo bei teroristinio nusikaltimo sąvokas, teroristinio nusikaltimo sąvoką siedamos su JT priimtomis antiteroristinėmis konvencijomis. Nepriklausomų Valstybių Sandraugos 1999 m. birželio 4 d. priimtos Sutarties dėl Nepriklausomų Valstybių Sandraugos valstybių narių bendradarbiavimo kovoje su terorizmu 1 straipsnis terorizmą apibrėžia kaip tam tikrą veiką baudžiamosios teisės prasme, kurios tikslas yra pakenkti visuomenės saugumui, padaryti įtaką valstybės valdžios institucijų sprendimų priėmimui, įbauginti visuomenę. Minėtas

⁵¹ Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 4529.

⁵² 2002 m. birželio 3 d. Amerikos Valstybių Organizacijos Konvencija prieš terorizmą [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.oas.org/en/sms/cicte/Documents/Conventions/AG_RES_1840_2002%20English.pdf>.

⁵³ 1998 m. balandžio 22 d. Arabų Valstybių Lygos Konvencija dėl terorizmo slopinimo [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 5d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/docid/3de5e4984.html>>.

⁵⁴ 1999 m. liepos 1 d. Islamo Konferencijos Organizacijos Konvencija dėl kovos su tarptautiniu terorizmu [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/docid/3de5e6646.html>>.

straipsnis taip pat pateikia nebaigtinį sąrašą formų, kuriomis gali pasireikšti terorizmas.⁵⁵ 2017 m. kovo 15 d. ES direktyva nr. 2017/541 terorizmą apibūdina kaip vieną iš direktyvoje išvardytų tyčinių veikų padarymą, kuris sukelia ar gali sukelti didelę žalą šaliai ar tarptautinei organizacijai. Minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalis pateikia terorizmui būdingus tikslus: stipriai įbauginti gyventojus; neleistinais priversti Vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksmą arba susilaikyti nuo jo; rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindines politines, konstitucines, ekonomines ar socialines šalies ar tarptautinės organizacijos struktūras.⁵⁶ Pateikti pavyzdžiai parodo, jog, nesant universalaus terorizmo apibrėžimo, tarptautinės regioninės organizacijos bei ES įtvirtina platų terorizmo apibrėžimą. Nors pavyzdžiuose terorizmo sąvoka apibrėžiama tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai, tačiau bendri terorizmo požymiai yra: 1. veika (veikiama sąmoningai); 2. padariniai (padaroma ar siekiama padaryti didelę žalą); 3. tikslas (siekiama įbauginti visuomenę).

Pažymėtina, jog terorizmas gali pasireikšti ne tik įvairiomis formomis, bet ir įvairiu laikotarpiu, t. y. tiek taikos, tiek ginkluoto konflikto metu. Galiojančios JT antiteroristinės konvencijos yra bendro pobūdžio, jos taikomos taikos metu, o terorizmą priskiria prie tarptautinio pobūdžio nusikaltimų.⁵⁷ Jose pateiktas terorizmo apibrėžimas nėra aktualus ginkluoto konflikto metu, t. y. išimtinėje situacijoje. Šiuo atveju ginkluoto konflikto metu taikoma THT tiesiogiai neįtvirtina terorizmo sąvokos, kadangi terorizmas suvokiamas kaip atskiras nusikaltimas karo nusikaltimų sistemoje.⁵⁸ Pavyzdžiui, 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomo protokolo dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolo) 51 straipsnio 2 dalis nustato, jog: „civiliai gyventojai, taip pat pavieniai civiliai neturi būti puolimo objektu. Prievartos aktai ar grasinimai, prievarta siekiant įbauginti civilius gyventojus, draudžiami.“⁵⁹ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomo protokolo dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolo) 13 straipsnio 2 dalis teigia, jog: „civiliai gyventojai ir pavieniai civiliai neturi tapti puolimo objektu.

⁵⁵ 1999 m. birželio 4 d. Nepriklausomų Valstybių Sandraugos sutartis dėl Nepriklausomų Valstybių Sandraugos valstybių narių bendradarbiavimo kovoje su terorizmu [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/csi-english.pdf>>.

⁵⁶ 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR. OL 2017 L 88, p. 6-21.

⁵⁷ AUST, A. *Handbook of International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 266.

⁵⁸ VASILIAUSKIENĖ, V. *Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2014, p. 60.

⁵⁹ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 63-1909.

Draudžiami smurto veiksmai ar grasinimai smurtu, siekiant įbauginti civilius gyventojus.⁶⁰ Draudimas naudoti prievartą, smurtą, grasinimus prieš civilius, siekiant juos įbauginti, kyla iš paprotinės THT, todėl nėra svarbu, ar vyksta neintensyvus netarptautinis ginkluotas konfliktas, ar šalis nėra minėtų Ženevos konvencijų I ir II Papildomų protokolų dalyvė.⁶¹ Pažymėtina, jog THT netiesiogiai įtvirtintoje terorizmo sąvokoje galima išvelgti šiuos požymius: 1. laikotarpis (ginkluotas konfliktas); 2. veika (prievarta, smurtas, grasinimai); 3. priešastinis ryšys tarp ginkluoto konflikto ir veikos; 4. veikos objektas (civiliai); 5. tikslas. 1997 m. gegužės 7 d. TBTJ sprendimu *Prosecutor v. Tadić* nustatė, jog tam, kad nusikaltimai būtų pripažinti nusikaltimais pagal THT, turi būti nustatytas priešastinis ryšys tarp padarytos veikos ir ginkluoto konflikto laikotarpio.⁶² Ginkluoto konflikto laikotarpis yra nustatomas pagal ginkluotos jėgos naudojimo intensyvumo ir ginkluotos jėgos naudojimo ilgą laikotarpį kriterijus. Nors netiesiogiai įtvirtinta terorizmo sąvoka THT skiriasi nuo tarptautinėje teisėje pateikiamos terorizmo sąvokos atsižvelgiant į laikotarpio bei objekto požymius, tačiau šiuose apibrėžimuose pateiktas tikslas yra panašus, t. y. tikslas įbauginti. Pažymėtina, jog THT terorizmo tikslas įbauginti yra specifinis. Jis pasireiškia siekiu įbauginti civilius gyventojus ginkluoto konflikto šaliai nesiekiant įgyti ar neįgyjant karinį pranašumą.⁶³

1.3. „Islamo valstybė“ kaip tarptautinė teroristinė organizacija

Pirmą kartą tarptautinės teroristinės organizacijos sąvoka JT buvo įtvirtinta 1999 m. spalio 15 d. priimtoje JT ST rezoliucijoje nr. 1267.⁶⁴ Šioje rezoliucijoje nenurodyti kriterijai, kuriais remiantis teroristinė organizacija būtų laikoma tarptautine. Tačiau minėta rezoliucija nustatė, jog tarptautinė teroristinė organizacija „Talibanas“ vykdo terorizmą Afganistano Islamo Respublikoje, kuris kelia pavojų tarptautinei taikai ir saugumui. 2014 m. rugpjūčio 15 d. JT ST rezoliucija nr. 2170 pirmą kartą nustatė „Islamo valstybės“ (angl. *ISIL – Islamic State in*

⁶⁰ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolai). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 63-1910.

⁶¹ TBTJ. 2006 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje *Prokuroras v. Stanislav Galić* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icty.org/x/cases/galic/acjug/en/gal-acjud061130.pdf>>, para. 99-101.

⁶² CASSESE, A., GAETA, P., JONES, J., R., W., D. *The Rome statute of the International Criminal Court: A commentary*. Volume IA. Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 387.

⁶³ VASILIAUSKIENĖ, V. *Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2014, p. 59.

⁶⁴ 1999 m. spalio 15 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1267 (1999) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.undocs.org/S/RES/1267\(1999\)](http://www.undocs.org/S/RES/1267(1999))>.

Iraq and the Levant) priklausymą teroristinei organizacijai.⁶⁵ Joje, priešingai nei JT ST rezoliucijoje nr. 1267, eksplicitiškai nėra įtvirtinta tarptautinės teroristinės organizacijos sąvoka. JT ST rezoliucija nr. 2170 tik nustato, jog „Islamo valstybė“ kelia pavojų tarptautinei taikai ir saugumui. Naujausioje 2017 m. gruodžio 21 d. JT ST priimtoje rezoliucijoje nr. 2396 „Islamo valstybė“ taip pat tiesiogiai nepriskiriama tarptautinei teroristinei organizacijai.⁶⁶ Šioje rezoliucijoje tik pakartojama, jog minėta teroristinė organizacija kelia pavojų tarptautinei taikai ir saugumui. Nors JT ST rezoliucijose „Islamo valstybė“ kaip teroristinė organizacija nėra tiesiogiai vadinama tarptautine, tačiau jos tarptautiškumą lemia skirtingi tarptautiniai elementai. Visų pirma „Islamo valstybės“ kovotojai veikia skirtingose valstybėse. Antra, „Islamo valstybės“ kovotojai yra skirtingų užsienio valstybių piliečiai. Trečia, „Islamo valstybės“ kovotojai savo veikimu kelia pavojų tarptautinei taikai ir saugumui. Tarptautinėje bendruomenėje pripažįstama, jog nuo 2014 m. „Islamo valstybės“ kovotojų siekis įtvirtinti „kalifatą“⁶⁷ pasireiškia sisteminais bei didelio masto žmogaus teisių, THT pažeidimais. Minėti pažeidimai vykdomi atliekant teroristinius veiksmus, t. y. vykdamas terorizmą. 2016 m. „Islamo valstybės“ kovotojai įvykdė apie 1132 teroristinius veiksmus tiek ginkluoto, tiek neginkluoto konflikto vietose.⁶⁸ Pastaraisiais metais JT Žmogaus teisių komiteto įsteigta Nepriklausoma tarptautinė tyrimo komisija Sirijai bei JT ST įsteigta JT pagalbos misija Irake nustatė „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomus karo nusikaltimus, genocidą, nusikaltimus žmoniškumui ginkluoto konflikto vietose Irake bei Sirijoje.⁶⁹ „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo požymius galima būtų įvardyti atsižvelgiant į tai, ar terorizmas yra vykdomas ginkluoto, ar neginkluoto konflikto vietose. Neginkluoto konflikto vietose „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomas terorizmas pasireiškia sąmoningu bei neteisėtu veikimu viešo pobūdžio objektuose. Minėtu veikimu įvairiomis formomis yra: 1. sukeliama arba siekiama sukelti asmens mirtį ar sunkų kūno sužalojimą; 2.

⁶⁵ 2014 m. rugpjūčio 15 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2170 (2014) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <[https://undocs.org/S/RES/2170\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2170(2014))>.

⁶⁶ 2017 m. gruodžio 21 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2396 (2017) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://undocs.org/S/RES/2396\(2017\)](http://undocs.org/S/RES/2396(2017))>.

⁶⁷ What is “Islamic State”?, 2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144>>.

⁶⁸ Global terrorism index, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf>>.

⁶⁹ UN human rights panel concludes ISIL is committing genocide against Yazidis, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://news.un.org/en/story/2016/06/532312-un-human-rights-panel-concludes-isil-committing-genocide-against-yazidis>>.

UN report concludes ISIL committed ‘international crimes’ during Mosul battle, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://news.un.org/en/story/2017/11/569852-un-report-concludes-isil-committed-international-crimes-during-mosul-battle>>.

padaroma arba siekiama padaryti didelę žalą viešajai nuosavybei; 3. sukeliama arba siekiama sukelti didelius ekonominius nuostolius. Pabrėžtina, jog „Islamo valstybės“ kovotojų pagrindinis tikslas atitinka terorizmo tikslą, t. y. tikslas įbauginti visuomenę. Ginkluoto konflikto Irako bei Sirijos teritorijose „Islamo valstybės“ vykdomas terorizmas yra suvokiamas THT prasme ir yra karo nusikaltimų sistemos dalis. „Islamo valstybės“ kovotojai sąmoningai naudoja prievartą, smurtą ir grąsinimus ginkluoto konflikto metu bei ginkluoto konflikto teritorijose Irake ir Sirijoje. Tarp minėtų veiksmų ir ginkluoto konflikto yra priežastinis ryšys, o jų veiksmai yra nukreipti prieš civilius gyventojus. Pagal THT „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomas terorizmas atitinka terorizmo požymius, kadangi siekiama įbauginti civilius gyventojus nesiekiant įgyti karinio pranašumo. Taigi „Islamo valstybės“ kovotojų priklausymas tarptautinei teroristinei organizacijai pasireiškia tarptautinio elemento buvimu bei terorizmo vykdymu.

2. GINKLUOTOS JĖGOS NAUDOJIMO PAGRINDAI PRIEŠ „ISLAMO VALSTYBĖS“ KOVOTOJUS

2.1. Draudimas naudoti ginkluotą jėgą

JT Chartijos 2 straipsnio 4 dalis įpareigoja tarptautinę bendruomenę susilaikyti nuo jėgos naudojimo ar grąsinimo panaudoti jėgą tiek prieš kurios nors valstybės teritorinį vientisumą arba politinę nepriklausomybę, tiek kuriuo kitu būdu, nesuderinamu su JT tikslais.⁷⁰ 1970 m. spalio 24 d. JT GA priimta deklaracija dėl tarptautinės teisės principų, liečiančių draugiškus valstybių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal JT Chartiją, nustato, kad: „Kiekviena valstybė privalo savo tarptautiniuose santykiuose susilaikyti nuo grąsinimo jėga ar jos panaudojimo tiek prieš bet kurios valstybės teritorinę neliečiamybę ar politinę nepriklausomybę, tiek bet kuriuo kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų tikslais. Toks grąsinimas ar jėgos panaudojimas yra tarptautinės teisės ir Jungtinių Tautų Chartijos pažeidimas ir niekad negali būti naudojamas kaip priemonė tarptautiniams klausimams spręsti.“⁷¹ JT TTT 1986 m. birželio 27 d. byloje *dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragoje ir prieš ją* (toliau – Nikaragvos byla) nustatė, jog jėgos naudojimo ar grąsinimo panaudoti jėgą draudimas yra *jus cogens*, t. y. privalomo pobūdžio bendrosios teisės,

⁷⁰ Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*, 1945, nr. 15-557.

⁷¹ VADAPALAS, V. *Tarptautinė teisė. Pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 45.

norma.⁷² *Jus cogens* norma draudžia agresiją, ginkluotą užpuolimą ar kitokią jėgos naudojimą bei grasinimą panaudoti jėgą. Minėtame draudime įtvirtinta sąvoka „jėga“ yra aiškinama siaurai, t. y. ji yra siejama tik su karine – ginkluota jėga.⁷³ Pažymėtina, jog jėgos naudojimo ar grasinimo panaudoti jėgą draudimas numato *ultima ratio* pagrindus, kada ginkluotos jėgos naudojimas yra galimas pagal tarptautinę teisę. Pirmas ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas – savigyna. Minėtas ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas yra eksplicitiškai įtvirtintas JT Chartijos 51 straipsnyje. Antras ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas - JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą. Minėtas ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas eksplicitiškai įtvirtintas JT Chartijos 42 straipsnyje. Taip pat tarptautinės teisės doktrinoje yra žinomas trečias ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas – humanitarinė intervencija. Minėtas ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas tarptautinės teisės doktrinoje vertinamas nevienareikšmiškai, kadangi nėra eksplicitiškai įtvirtintas JT Chartijoje.⁷⁴ Pabrėžtina, jog šiuo metu nėra *lex specialis* normų, kurios nustato atskirus ginkluotos jėgos naudojimo pagrindus prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Tarptautinėje teisėje nėra tiesiogiai įtvirtinta, jog ginkluota jėga gali būti naudojama prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus). Taip pat JT Chartijos 2 straipsnio 4 dalis tiesiogiai neįtvirtina draudimo naudoti ginkluotą jėgą prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus). Vieni tarptautinės teisės doktrinos atstovai teigia, kad draudimas naudoti ginkluotą jėgą turi būti aiškinamas siaurai, t. y. ginkluotos jėgos naudojimas leidžiamas tik esant savigynos ar JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą pagrindams. Minėtas siauras aiškinimas taip pat teigia, kad ginkluotos jėgos naudojimo draudimas bei galimi ginkluotos jėgos naudojimo pagrindai yra taikomi tik prieš užsienio valstybes.⁷⁵ Siauriamąjį ginkluotos jėgos naudojimo draudimo aiškinimą nustatė bei papildė JT TTT Nikaragvos byloje. Joje nustatoma, jog vienašališkai ginkluota jėga gali būti naudojama savigynos atveju prieš užsienio valstybių vykdomą ginkluotą užpuolimą arba prieš nevyriausybinės organizuotas grupes, jeigu nevyriausybinės organizuotas grupės siunčia užsienio valstybę su tikslu įvykdyti ginkluotą užpuolimą.⁷⁶ Siaura ginkluotos jėgos naudojimo draudimo samprata draudžia ginkluotos jėgos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Minėta samprata

⁷² JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dël karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>, para. 190.

⁷³ VADAPALAS, V. *Tarptautinė Teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 467.

⁷⁴ BROWNLIE, I. *Principles of Public international law*. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 744.

⁷⁵ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 213-214.

⁷⁶ *Ibid.*, p. 214.

galėtų pateisinti ginkluotos jėgos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus savigynos atveju, jeigu „Islamo valstybės“ kovotojai būtų siunčiami į tam tikrą valstybę iš užsienio valstybės su tikslu įvykdyti ginkluotą užpuolimą pirmosios valstybės teritorijoje. Vieni tarptautinės teisės doktrinos atstovai pripažįsta, jog ginkluotos jėgos naudojimas užsienio valstybių teritorijoje, kurioje teroristinės organizacijos (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus) faktiškai įgyvendina kontrolę, gali netiesiogiai pažeisti jėgos naudojimo ar grasinimo panaudoti jėgą draudimą bei valstybių teritorinio vientisumo principą tais atvejais, kada ginkluota jėga yra naudojama prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus).⁷⁷ Kiti tarptautinės teisės doktrinos atstovai teigia, jog JT Chartijos 4 straipsnio 2 dalies lingvistinis aiškinimas nepateikia eksplisitinio draudimo naudoti ginkluotą jėgą prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus), todėl ginkluotos jėgos naudojimas yra galimas tuo atveju, kai ginkluota jėga: 1. naudojama prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus) ne ilgą laikotarpį; 2. nėra nukreipta prieš valstybės teritorinį vientisumą; 3. nesiekama įgyti užsienio valstybės teritorijos dalies, kurią faktiškai kontroliuoja teroristinės organizacijos (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus).⁷⁸ Nors šiuo metu nėra bendro sutarimo tarptautinėje teisėje dėl ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus teisėtumo, tačiau dalis tarptautinės bendruomenės narių pripažįsta ginkluotos jėgos naudojimo būtinybę prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Taigi toliau ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus teisėtumas bus tiriamas remiantis tarptautinėje teisėje pripažįstamais bendraisiais ginkluotos jėgos naudojimo pagrindais.

Pažymėtina, jog tarptautinė teisė nedraudžia valstybių vyriausybėms pateikti sutikimą užsienio valstybių vyriausybėms dėl ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Užsienio valstybių vyriausybėms suteikus ginkluotos jėgos pagalbą, ginkluotos jėgos naudojimo pagrindai nėra taikomi, kadangi ginkluota jėga naudojama valstybių vidaus santykiuose. Tačiau užsienio valstybių vyriausybių ginkluota jėga pagal sutikimą gali būti naudojama tik sutikimą išreiškusios valstybės teritorijoje siekiant užtikrinti tvarką. 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybė pateikė prašymą JT ST dėl ginkluotos jėgos pagalbos

⁷⁷ *Ibid.*, p. 213-214.

⁷⁸ LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 27-28.

suteikimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako teritorijoje.⁷⁹ Minėtu atveju Irako Vyriausybės pateiktas prašymas nesukelia abejonų dėl prašymo teisėtumo pagal tarptautinę teisę, kadangi Irako Vyriausybė tarptautinėje bendruomenėje pripažįstama oficialia vyriausybe bei Irako teritorijoje yra užtikrinamas laisvo tautų apsisprendimo principo įgyvendinimas. 2014 m. rugsėjo 22 d. JT ST pateiktas Irako Vyriausybės sutikimas dėl ginkluotos jėgos naudojimo rodo, jog JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėms yra suteiktas leidimas naudoti ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus visoje Irako teritorijoje siekiant panaikinti nuolatinę grėsmę, apsaugoti jos gyventojus bei padėti Irako Vyriausybės ginkluotoms pajėgoms sugrąžinti Irako teritorinės sienos kontrolę.⁸⁰ Pažymėtina, jog JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių naudojama ginkluota jėga neviršija Irako sutikimo naudoti ginkluotą jėgą jos teritorijoje ribų, kadangi ginkluotomis pajėgomis yra siekiama įgyvendinti minėtame sutikime nurodytus tikslus: panaikinti nuolatinę „Islamo valstybės“ kovotojų keliamą grėsmę, apsaugoti gyventojus nuo „Islamo valstybės“ kovotojų keliamo pavojaus bei padėti Irako Vyriausybės ginkluotoms pajėgoms sugrąžinti Irako teritorinės sienos kontrolę.

Pabrėžtina, jog valstybės vyriausybės sutikimas užsienio valstybių vyriausybėms dėl ginkluotos jėgos naudojimo tam tikros valstybės teritorijoje turi būti išreikštas eksplicitiškai. Minėtas sutikimas negali būti išreikštas netiesiogiai. Taip pat sutikimas negali būti preziumuojamas remiantis tuo, kad sutikimas būtų išreikštas, jeigu užsienio valstybės vyriausybė pateiktų prašymą dėl ginkluotos jėgos naudojimo jos teritorijoje.⁸¹ Šiuo metu JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluota jėga yra naudojama prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje. Sirijos Vyriausybė neišreiškė sutikimo JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėms dėl ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus jos teritorijoje. Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog Sirijoje vyksta pilietinis karas tarp dabartinės Sirijos Vyriausybės bei Sirijos opozicijos siekiančios užtikrinti laisvo tautų apsisprendimo principo įgyvendinimą. Šiuo metu Sirijos opozicija faktiškai kontroliuoja Sirijos teritorijos dalį, o „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomas

⁷⁹ 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/440 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/440>>.

⁸⁰ 2014 m. rugsėjo 22 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/691 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/691>>.

⁸¹ UN. *Materials on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts* Nr. ST/LEG/SER B/25 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legal.un.org/legislativeseries/documents/Book25/Book25.pdf>>, p. 146.

terorizmas kelia pavojų Sirijos opozicijos faktiškai kontroliuojamai teritorijai. Tarptautinės teisės doktrinoje nėra pateikiamas vienareikšmiškas atsakymas dėl valstybės opozicijos (t. y. Sirijos opozicijos) sutikimo naudoti užsienio valstybės ginkluotą jėgą teisėtumo. Pagal klasikinę tarptautinę teisę minėtą sutikimą gali išreikšti tik oficiali valstybės vyriausybė. JT TTT Nikaragvos byloje nustatė, jog tarptautinėje paprotinėje teisėje pripažįstamas nesikišimo principas netektų efektyvumo, jeigu opozicijai būtų suteikta galimybė pateikti prašymą užsienio valstybėms dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo.⁸² Taigi yra abejojama, ar Sirijos opozicija galėtų išreikšti sutikimą JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėms dėl ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje siekiant užtikrinti Sirijos opozicijos laisvo tautų apsisprendimo principo įgyvendinimą. Pažymėtina, jog toliau JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje bus tiriamas atsižvelgiant į savigynos, JT ST sankcijos bei humanitarinės intervencijos ginkluotos jėgos naudojimo pagrindus.

2.2. Savigyna

2.2.1. Savigynos sąvoka ir teisėtumo kriterijai

Vienas esminių jėgos naudojimo ar grasinimo panaudoti jėgą draudimo išimčių – savigyna. JT Chartijos 51 straipsnis nustato, jog: „Jokia šios Chartijos nuostata neriboja prigimtinės teisės imtis individualios ar kolektyvinės savigynos, jei įvykdomas Jungtinių Tautų narės ginkluotas užpuolimas, tol, kol Saugumo Taryba nesiima būtinų priemonių tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti.“⁸³ JT TTT Nikaragvos byloje konstatavo, jog savigynos teisė kildinama iš tarptautinės paprotinės teisės.⁸⁴ Nors savigyna ir jėgos naudojimo ar grasinimo panaudoti jėgą draudimas tarpusavyje yra susiję, tačiau tarptautinės teisės doktrinoje yra nesutariama dėl JT Chartijos 2 straipsnio 4 dalies bei 51 straipsnio tarpusavio santykio.⁸⁵ Vieni tarptautinės teisės doktrinos atstovai pripažįsta JT TTT praktiką

⁸² JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>, para. 246.

⁸³ Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*, 1945, nr. 15-557.

⁸⁴ JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>, para. 176.

⁸⁵ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1401.

ir teigia, jog savigyna turi būti aiškinama siaurai, t. y. savigyna negali būti taikoma, jeigu naudojama jėga nepatenka į siaurą ginkluoto užpuolimo sąvokos apimtį.⁸⁶ Šis siaurinamasis savigynos aiškinimas nesuteikia galimybės naudoti ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijoje tuo atveju, jeigu „Islamo valstybės“ kovotojai neįvykdo ginkluoto užpuolimo pagal siaurą ginkluoto užpuolimo sąvoką. Tačiau dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų siūlo išplėsti savigynos aiškinimą. Jie teigia, jog savigyna gali būti naudojama ne tik pagal siaurą ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimą, bet ir tuo atveju, kai naudojama jėga yra prilyginama ginkluotam užpuolimui.⁸⁷ Pagal minėtą aiškinimą savigyna gali būti naudojama ne tik agresijos atveju, bet ir tais atvejais, kai veiksmai pagal savo pobūdį yra prilyginami agresijai. Pažymėtina, jog minėtas savigynos aiškinimas nemodifikuoja ginkluoto užpuolimo sąvokos. Plečiamuoju savigynos aiškinimo atveju ginkluota jėga galėtų būti naudojama prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijoje, kurių vykdomas terorizmas nepatenka į siaurą ginkluoto užpuolimo sąvoką. Minėtu atveju „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomas terorizmas pagal veiksmų pobūdį galėtų būti prilyginamas ginkluotam užpuolimui.

Pažymėtina, jog savigynos pagrindinis teisėtumo kriterijus – ginkluotas užpuolimas. Ginkluoto užpuolimo sąvoka tarptautinėje teisėje aiškinama skirtingai. Klasikinei savigynos sampratai yra būdingas siaurinamasis aiškinimas, t. y. ginkluotą užpuolimą gali įvykdyti tik užsienio valstybių ginkluota jėga.⁸⁸ Siaurinamasis ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimas yra susijęs su agresijos sąvoka, įtvirtinta 1974 m. gruodžio 14 d. JT ST rezoliucijos nr. 3314 priedo 1 straipsnyje. Jame nustatyta, jog agresijos nusikaltimu yra laikomas valstybės ginkluotos jėgos naudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę, arba ginkluotos jėgos naudojimas kitu būdu, nesuderinamu su JT Chartija, kaip tai nustatoma pagal apibrėžimą.⁸⁹ Siaura ginkluoto užpuolimo sąvoka įtvirtinta ir išplėsta JT TTT Nikaragvos byloje. Joje teigiama, jog ginkluotą užpuolimą gali įvykdyti ne tik užsienio valstybė (tiesioginė savigyna), bet ir organizuotos grupės, kurias atsiuntė

⁸⁶ *Ibid.*, p. 1402.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 2004 m. liepos 9 d. konsultacinė išvada *Dėl sienos statybos okupuotoje Palestinos teritorijoje teisinių pasekmių* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>>, para. 139.

⁸⁹ 1974 m. gruodžio 14 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/29/3314 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un-documents.net/a29r3314.htm>>.

užsienio valstybė su tikslu įvykdyti ginkluotą užpuolimą (netiesioginė savigny).⁹⁰ Byloje taip pat konstatuota, kad organizuotos grupės vykdomas ginkluotas užpuolimas turi būti didelio masto, o užsienio valstybės pagalbos teikimas organizuotoms grupėms negali būti laikomas ginkluotu užpuolimu.⁹¹ Pagal siaurą ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimą tiesioginė savigny prieš „Islamo valstybės“ kovotojus negali būti laikoma teisėta. Taip pat siaura savigny samprata prieš „Islamo valstybės“ kovotojus negali būti naudojama netiesiogiai, kadangi „Islamo valstybės“ kovotojai nėra susiję su užsienio valstybių ginkluota jėga. Tačiau dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų nesutinka su klasikine savigny samprata bei siauru ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimu ir prilygina teroristinių organizacijų (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojų) vykdomą terorizmą ginkluotam užpuolimui. Visų pirma, savigny samprata tarptautinėje teisėje nuolat kinta, todėl turi būti modifikuojama ginkluoto užpuolimo sąvoka.⁹² Antra, JT Chartijos 51 straipsnis eksplicitiškai neįtvirtina, kas gali įvykdyti ginkluotą užpuolimą.⁹³ Ginkluotam užpuolimui įvykdyti būtina užsienio valstybės sąlyga eksplicitiškai įtvirtinama JT TTT Nikaragvos byloje. Šioje byloje JT TTT nagrinėjo ginkluoto užpuolimo priskirimą užsienio valstybei bei su ginkluotu užpuolimu susijusias pasekmes, tačiau nenagrinėjo atvejų, kada ginkluotas užpuolimas yra įvykdomas organizuotos grupės, kuri nėra susijusi su užsienio valstybe.⁹⁴ Dalis tarptautinės bendruomenės narių faktiškai pripažino galimybę naudoti savigny prieš teroristines organizacijas (įskaitant savigny naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus), naudodami ginkluotą jėgą prieš jas praktikoje. Pavyzdžiui, 2001 m. spalio 7 d. JAV karinė operacija Afganistano Islamo Respublikoje⁹⁵, 2014 m. rugsėjo 22 d. JAV karinė operacija Sirijoje⁹⁶. Pažymėtina, jog po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių, JT ST 2001 m. rugsėjo 12 d. priėmė rezoliuciją nr. 1368, kuri nevienareikšmiškai nustato valstybių teisę į individualią bei

⁹⁰ JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>, para. 195.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² ŽALIMAS, D. Palestinos sienos byla: aktualios tarptautinės teisės raidos problemos Tarptautinio Teisingumo Teismo konsultacinėje išvadoje. *Justitia*, 2004, t. 52, p. 43.

⁹³ LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 31.

⁹⁴ LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 32.

⁹⁵ WELLER, M. *Iraq and the Use of Force in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2010 p. 133.

⁹⁶ *Syria: The story of the conflict*, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>.

kolektyvinę savigną.⁹⁷ Minėta rezoliucija pabrėžia valstybių teisę į individualią bei kolektyvinę savigną, tačiau eksplicitiškai neįvirtina savignos teisės prieš teroristines organizacijas.⁹⁸ Joje JT ST išreiškė pasiryžimą visomis įmanomomis priemonėmis kovoti prieš terorizmo keliamą pavojų tarptautinei taikai ir saugumui.⁹⁹ Nors minėta rezoliucija tiesiogiai neįvirtina savignos naudojimo, tačiau dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų teigia, jog JT ST rezoliucija nr. 1368 suteikė galimybę naudoti tiek individualią, tiek kolektyvinę savigną prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus), o teroristinius veiksmus susiejo su ginkluotu užpuolimu.¹⁰⁰ Pažymėtina, jog savignos naudojimą prieš organizuotas grupes įtvirtino 1837 m. Karolinos incidentas. Jungtinė Karalystė naudojo ginkluotą jėgą JAV teritorijoje prieš Kanados sukilėlius.¹⁰¹ Minėti sukilėliai nepriklausė užsienio valstybės ginkluotoms pajėgoms bei nebuvo laikomi su užsienio valstybe susijusia organizuota grupe. Po Karolinos incidento 1841 m. JAV Valstybės sekretorius D. Vebsteris paskelbė savignos būtinumo kriterijų, kuriuo įvertinamas preventyvos savignos teisėtumas. Tačiau D. Vebsteris nepaskelbė, jog savignos naudojimas nėra galimas dėl sukilėlių nepriklausymo užsienio valstybių ginkluotoms pajėgoms.¹⁰² Taigi, nors tarptautinėje teisėje nevienareikšmiškai yra vertinama ginkluoto užpuolimo sąvokos apimtis, tačiau tiek tarptautinės teisės praktikoje, tiek tarptautinės teisės doktrinoje yra pripažįstama, jog ginkluotą užpuolimą gali įvykdyti teroristinės organizacijos, įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus.

Savignai naudoti būtini JT TTT Nikaragvos byloje nustatyti savignos teisėtumo kriterijai: būtinumas bei proporcingumas.¹⁰³ Tarptautinės teisės doktrinoje pripažįstama, jog savignos naudojimas vadovaujantis būtinumo bei proporcingumo kriterijais sudaro

⁹⁷ 2001 m. rugsėjo 12 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1368 (2001) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>>.

⁹⁸ MAOGOTO, J., N. M. *War on the Enemy: Self-Defence and State-Sponsored Terrorism*. *Melbourne Journal of International Law*, 2003, Vol. 4(2), p. 16.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 34.

¹⁰¹ AUST, A. *Handbook of International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 209.

¹⁰² LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 35.

¹⁰³ JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>, para. 194.

tarptautinės paprotinės teisės dalį.¹⁰⁴ Dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų būtinumą bei proporcingumą išskaido į siauresnius kriterijus: ginkluoto užpuolimo neišvengiamumas, būtinumas, neatidėliotinumai, proporcingumas.¹⁰⁵ Neatidėliotinumai kriterijų pirmą kartą 1841 m. paskelbė JAV Valstybės sekretorius D. Websteris.¹⁰⁶ Neatidėliotinumai kriterijus nustato, jog atsakas į ginkluotą užpuolimą turi būti staigus. Dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų abejoja dėl neatidėliotinumai kriterijaus naudingumo šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje. Pirmia, neatidėliotinumai kriterijus neįtvirtina aiškų laikotarpį, kada yra galimas savigynos naudojimas, t. y. sąvoka „staigus“ nėra apibrėžta ir nepateikia tikslaus atsakymo, kada ginkluotas užpuolimas gali būti laikomas staigiu. Antra, tam tikrais atvejais atsakas į ginkluotą užpuolimą negali būti staigus dėl faktinio valstybės negalimumo naudoti savigyną, užpultos valstybės noro įvertinti neginkluotos jėgos formų naudojimą.¹⁰⁷ Prieštarai vertinamas neatidėliotinumai kriterijus būtų sunkiai taikomas JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių kolektyvinės savigynos prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje naudojimo atveju. Tiek užpultos Irako Vyriausybės prašymas bei sutikimas dėl užsienio ginkluotos jėgos naudojimo, tiek JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių reagavimas į prašymą sudaro ilgą laiko tarpą. Kitas savigynos teisėtumo kriterijus – būtinumas. Jis nustato, jog savigyna – tai *ultima ratio* priemonė. Būtinumo kriterijus padeda įvertinti, kada savigynos naudojimas yra įmanomas bei pagrįstas, t. y. nustato momentą, kada neginkluotos jėgos formų naudojimas yra nepakankamas.¹⁰⁸ Pažymėtina, jog būtinumas pasireiškia tuo, kad savigyna negali būti naudojama, jeigu nėra įvykdomas valstybės ginkluotas užpuolimas. Minėtas kriterijus nereikalauja, kad užpulta valstybė išnaudotų visas tarptautinėje teisėje žinomas neginkluotos jėgos naudojimo formas.¹⁰⁹ Tokiu atveju pakanka išnaudoti tik efektyviausias bei įmanomas neginkluotos jėgos naudojimo formas. Būtinumo kriterijus nustato pareigą užpultai valstybei protingai bei sąžiningai įvertinti savigynos naudojimo galimumą remiantis ginkluoto užpuolimo: 1. intensyvumu; 2. eksteritorialumu. Ginkluoto užpuolimo intensyvumas

¹⁰⁴ LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 43.

¹⁰⁵ AUST, A. *Handbook of International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 209-210.

¹⁰⁶ DINSTEIN, Y. *War, Aggression, and Self-Defence*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p. 209.

¹⁰⁷ LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 44.

¹⁰⁸ TAMS, C. J. *Applying Necessity and Proportionality to Anti-Terrorist Self-Defence*. *Israel Law Review*, 2012, Vol. 45(1), p. 96.

¹⁰⁹ *Ibid.*

nustatomas atsižvelgiant į vykdomo ginkluoto užpuolimo veiksmų pobūdį bei ginkluoto užpuolimo veiksmais padarytą žalą.¹¹⁰ Eksteritorialumas parodo, kokiems atvejams esant būtinumas pateisina savigynos naudojimą prieš teroristines organizacijas, esančias užsienio valstybėse. Tolimesnis būtinumo kriterijaus vertinimas naudojant savigyną prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje bus pateikiamas tiriant individualią savigyną. Kitas tarptautinėje teisėje žinomas savigynos teisėtumo kriterijus – proporcingumas. Pažymėtina, jog tarptautinės teisės doktrina proporcingumo kriterijų išskiria į atskiras dalis pagal proporcingumo taikymo sritį. Proporcingumo kriterijus gali būti taikomas žmogaus teisių, *jus in bello* (THT) bei *jus ad bellum* (ginkluotos jėgos naudojimo) srityse.¹¹¹ Proporcingumo kriterijus žmogaus teisių srityje nustato, kokios žmogaus teisės ribojančios priemonės gali būti pateisinamos siekiant užtikrinti tam tikro intereso apsaugą. Minėtos sritys proporcingumo kriterijus netaikomas tais atvejais, kai yra naudojama ginkluota jėga. Proporcingumo kriterijus *jus in bello* (THT) srityje nustato, kokia apimtimi bei kokiomis formomis galimas ginkluotos jėgos naudojimas ginkluoto konflikto metu siekiant užtikrinti civilių bei civilinių objektų apsaugą. Proporcingumo kriterijus *jus ad bellum* (ginkluotos jėgos naudojimo) srityje įvertina savigynos naudojimo teisėtumą. Minėtoje srityje proporcingumo kriterijaus tikslas - užtikrinti, kad nebūtų viršijamos savigynos naudojimo ribos bei būtų užtikrinta valstybės sienų neliečiamumo principo apsauga. Jis nustato savigynos taikymo apimtį bei intensyvumą.¹¹² Nors tarptautinės teisės doktrinoje proporcingumo kriterijus išskiriamas pagal proporcingumo kriterijaus taikymo sritis, tačiau tarptautinės teisės praktikoje dažniausiai atsižvelgiama į proporcingumo kiekybinį aspektą, o išskyrimas pagal taikymo sritis yra retai taikomas.¹¹³ Pavyzdžiui, JT TTT Nikaragvos byloje neišplėtojo proporcingumo kriterijaus išskyrimo atsižvelgiant į taikymo *jus in bello* (THT) bei *jus ad bellum* (ginkluotos jėgos naudojimo) sritis. Taigi proporcingumo kriterijaus pagrindinis tikslas yra neleisti naudoti savigyną daugiau negu reikia atremti ginkluotą užpuolimą. Pažymėtina, jog tarptautinės teisės praktikoje naudojant savigyną prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus) proporcingumo tikslas

¹¹⁰ VASILIAUSKIENĖ, V. Teroristų veiksmai kaip ginkluotas užpuolimas. *Teisė*, 2008, t. 66(2), p. 108.

¹¹¹ LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 64.

¹¹² TAMS, C. J. *Applying Necessity and Proportionality to Anti-Terrorist Self-Defence*. *Israel Law Review*, 2012, Vol. 45(1), p. 101.

¹¹³ *Ibid.* p. 102.

tampa abstraktus, kadangi išplečiama ginkluoto užpuolimo atrėmimo samprata.¹¹⁴ Valstybės, naudodamos savigyną prieš teroristines organizacijas, nustato plataus pobūdžio tikslus, t. y. dažniausiai valstybės siekia ne tik atremti teroristinės organizacijos vykdomą ginkluotą užpuolimą, bet ir neutralizuoti arba iš esmės nusilpninti teroristinę organizaciją. Tokiu atveju tarptautinės teisės doktrinoje pripažįstama, jog savigyna atitiks proporcingumo kriterijų tuo atveju, jeigu savigyna neviršys tikslo neutralizuoti arba iš esmės nusilpninti teroristinę organizaciją.¹¹⁵ Pažymėtina, jog savigynos proporcingumo kriterijus toliau vertinamas tiriant individualią savigyną prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje.

Vienas pagrindinių savigynos teisėtumo kriterijų pagal JT Chartijos 51 straipsnį yra JT narės pareiga skubiai pranešti JT ST apie naudojamą savigyną.¹¹⁶ Minėtas formalus reikalavimas ne tik įtvirtina JT ST vaidmens svarbą, bet ir parodo trumpalaikį savigynos pobūdį.¹¹⁷ JT narės pranešimas JT ST apie naudojamą savigyną nustato, jog savigyna turi būti suvokiama kaip *ultima ratio* priemonė skirta trumpam laikotarpiui, t. y. tol, kol JT ST imsis veiksmų prieš vykdomą ginkluotą užpuolimą. Nors minėta nuostata yra svarbi siekiant užtikrinti tarptautinę taiką ir saugumą, tačiau yra abejojama jos efektyvumu praktikoje. Ginkluoto užpuolimo aukos pareiga pranešti apie naudojamą savigyną JT ST nėra laikoma tarptautinės paprotinės teisės dalimi, todėl pagal tarptautinę paprotinę teisę valstybės negali būti laikomos pažeidusiomis draudimą naudoti jėgą ar grasinimą panaudoti jėgą vien tik tuo pagrindu, kad nepranešė apie naudojamą savigyną JT ST.¹¹⁸ Tačiau pareiga pranešti apie naudojamą savigyną turi įrodomąją reikšmę. JT TTT Nikaragvos byloje konstatavo, jog pareiga pranešti JT ST apie naudojamą savigyną gali būti laikoma įrodomąja priemone siekiant įrodyti ginkluoto užpuolimo faktą.¹¹⁹ Taigi tiek Irakas, tiek JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybės, naudodamos savigyną prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje, turi formalią pareigą pagal JT Chartijos 51 straipsnį pranešti JT ST apie naudojamą savigyną. Pažymėtina, jog JAV nuolatinė atstovė JT 2017 m. rugsėjo 23

¹¹⁴ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1427.

¹¹⁵ TAMS, C. J. *Applying Necessity and Proportionality to Anti-Terrorist Self-Defence*. *Israel Law Review*, 2012, Vol. 45(1), p. 103.

¹¹⁶ Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*, 1945, nr. 15-557.

¹¹⁷ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1424.

¹¹⁸ JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>, para. 200.

¹¹⁹ *Ibid.*

d. kreipėsi į JT generalinį sekretorių bei nurodė, jog JAV, remdamasi savigynos teise, inicijavo būtiną bei proporcingą karinę operaciją prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje.¹²⁰ Nors JAV nuolatinės atstovės JT pranešimas JT ST apie naudojamą savigyną prieš „Islamo valstybės“ kovotojus yra formalus ir nėra įtvirtintas tarptautinėje paprotinėje teisėje, tačiau šis pranešimas įrodo „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo ginkluoto užpuolimo faktą.

2.2.2. Individuali savigyna

Anksčiau minėta, jog tarptautinėje teisėje nevienareikšmiškai vertinama ginkluoto užpuolimo sąvoka gali priskirti „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomą terorizmą prie ginkluoto užpuolimo. Norėdami įvertinti individualios savigynos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus teisėtumą, svarbu nustatyti, kokių valstybių atžvilgiu „Islamo valstybės“ kovotojai vykdo ginkluotą užpuolimą. Taip pat svarbu įvertinti individualios savigynos teisėtumą pagal savigynos naudojimo teisėtumo kriterijus: 1. būtinumą; 2. proporcingumą. Minėti individualios savigynos teisėtumo kriterijai toliau tiriami pateikiant Irako, JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių galimybes naudoti individualią savigyną prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje.

Pažymėtina, jog individuali savigyna nesunkiai pateisinama Irako atveju lyginant su kitais pavyzdžiais. Pirma, ginkluoto užpuolimo bei savigynos būtinumo kriterijai pateisinami atsižvelgiant į „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo eksteritorialumą.¹²¹ „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomas ginkluotas užpuolimas yra susijęs su Sirijos teritorija. Didelė dalis Sirijos teritorijos, kuri yra greta Irako teritorinės sienos, faktiškai kontroliuojama „Islamo valstybės“ kovotojų. Taip pat minėti kovotojai iš Sirijos teritorijos faktiškai įgyvendina dalį Irako teritorinės sienos kontrolę, kuri ribojasi su Sirijos teritorija. Pažymėtina, jog Sirijos Vyriausybė turi pareigą užtikrinti, kad „Islamo valstybės“ kovotojai, esantys Sirijos teritorijoje, nekeltų pavojaus Irako saugumui, t. y. nepažeistų Irako teritorinio vientisumo bei jos sienų neliečiamumo. Tačiau ši pareiga nebuvo tinkamai įgyvendinama. Antra, anksčiau minėtas 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybės pateiktas prašymas JT ST

¹²⁰ 2014 m. rugsėjo 23 d. JAV nuolatinės atstovės JT laiškas JT ST Nr. S/2014/695 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_695.pdf>.

¹²¹ LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 36.

nustato, jog Irakas tapo „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo auka.¹²² Joje nurodoma, jog iš Sirijos į Irako teritoriją atvyksta įvairių valstybių pilietybės turintys kovotojai. Taip pat „Islamo valstybės“ kovotojai vykdo organizuotą karinę operaciją Sirijos-Irako sienų teritorijų dalyse, o jų veiksmai iš Sirijos rytinės teritorijos dalies yra nukreipti prieš Irako teritorinės sienos vientisumą. Saviginos būtinumo kriterijų pateisina „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo ginkluoto užpuolimo intensyvumo požymis. Šis požymis nustato „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo ginkluoto užpuolimo veiksmų pobūdį bei minėtais veiksmais padarytą žalą. Vien tik 2016 metais „Islamo valstybės“ kovotojai įvykdė apytiksliai tūkstantį teroristinių išpuolių.¹²³ Anksčiau minėta, jog „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomas terorizmas pasireiškia ne tik pavieniais teroristiniais veiksmais visoje Irako teritorijoje, bet ir sisteminiiais bei didelio masto žmogaus teisių, THT pažeidimais toje Irako teritorijoje, kurioje „Islamo valstybės“ kovotojai įgyvendina faktinę kontrolę bei naudoja ginkluotą jėgą prieš Irako Vyriausybės ginkluotas pajėgas. JT Žmogaus teisių komiteto įsteigta Nepriklausoma tarptautinė tyrimo komisija Sirijai 2016 m. paskelbė, jog „Islamo valstybės“ kovotojai priverstinai perkėlė Irake esančią jazidų tautinę mažumą į Siriją siekiant vykdyti genocidą.¹²⁴ Pažymėtina, jog kovotojai naudoja ginkluotę bei karinę techniką, kuri yra paprastai naudojama valstybių ginkluotose pajėgose.¹²⁵ „Islamo valstybės“ kovotojų teroristiniais veiksmais Irako teritorijoje, kurie savo mastu prilyginami karinėms operacijoms, yra sukeliama didelė žala. Pavyzdžiui, 2016-2017 m. „Islamo valstybės“ kovotojai naudojo cheminius ginklus Mosulo mieste bei jo apylinkėse.¹²⁶ Didelę žalą patvirtina minėtas 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybės pateiktas prašymas JT ST, kuriame nustatyta, jog „Islamo valstybės“ kovotojai, naudodami ginkluotą jėgą, perėmė ne tik atskirų Irako teritorijos dalių faktinę kontrolę, bet ir Irakui svarbių miestų faktinę kontrolę (pvz., Mosulo miestas), kuriuose yra vykdomi nuolatiniai žmogaus teisių pažeidimai.¹²⁷

¹²² 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/440 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/440>>.

¹²³ Global terrorism index, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf>>, p. 22.

¹²⁴ UN human rights panel concludes ISIL is committing genocide against Yazidis, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://news.un.org/en/story/2016/06/532312-un-human-rights-panel-concludes-isil-committing-genocide-against-yazidis>>.

¹²⁵ What is “Islamic State”?, 2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144>>.

¹²⁶ ISIS Accused of Unleashing Chemical Weapons in Mosul, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.hrw.org/news/2017/03/06/isis-accused-unleashing-chemical-weapons-mosul>>.

¹²⁷ 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/440 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/440>>.

Minėti kovotojai visoje Irako teritorijoje laikotarpyje nuo 2013 iki 2016 m. sukėlė apie 18 tūkstančių asmenų mirčių.¹²⁸

Anksčiau pateikti argumentai parodo, jog Irako galimą individualios savigynos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje pateisina būtinumo kriterijus. Kitas svarbus savigynos kriterijus – proporcingumas. Pažymėtina, jog pagal siaurą proporcingumo kriterijaus aiškinimą Irakas galėtų naudoti savigyną prieš „Islamo valstybės kovotojus“ Sirijos teritorijoje ne daugiau negu reikia atremti „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomą ginkluotą užpuolimą. Tačiau Irako Vyriausybė 2014 m. birželio 25 d. pateiktame prašyme JT ST nustato, jog Irako Vyriausybės tikslas yra neutralizuoti „Islamo valstybės“ kovotojus siekiant apsaugoti Irako teritoriją bei jos gyventojus.¹²⁹ Taigi Irako Vyriausybės išreikštas tikslas išplečia savigynos taikymą, kadangi yra susijęs ne tik su „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo ginkluoto užpuolimo atėmimu, bet ir šių kovotojų neutralizavimu siekiant užtikrinti Irako saugumą. Minėtu atveju dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų pritaria plečiamam proporcingumo kriterijaus sąvokos aiškinimui. Pagal plečiamąjį proporcingumo kriterijaus aiškinimą Irakas galėtų naudoti individualią savigyną prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje siekiant ne tik atremti vykdomą ginkluotą užpuolimą, bet ir juos neutralizuoti. Tačiau individuali savigyna negali viršyti Irako tikslo užtikrinti Irako teritorijos bei jos gyventojų saugumo ribų.

JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių individualios savigynos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje teisėtumas gali būti vertinamas nevienareikšmiškai lyginant su Irako galimu individualios savigynos naudojimu. Tiek Irako, tiek JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių atžvilgiu savigynos būtinumo kriterijus pasireiškia eksteritorialumu, t. y. teroristinius veiksmus minėtose valstybėse vykdo skirtingas valstybių pilietybes turintys „Islamo valstybės“ kovotojai, kurie dažniausiai yra atvykę iš Sirijos. Taip pat tiek Irake, tiek JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėse teroristinius veiksmus organizuoja bei vykdo „Islamo valstybės“ kovotojai, kurie yra susiję su „Islamo valstybės“ kovotojais esančiais Sirijoje. Sirijos Vyriausybė negali užtikrinti minėtų valstybių saugumo, t. y. Sirijos

¹²⁸ Global terrorism index, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf>>, p. 22.

¹²⁹ 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/440 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/440>>.

Vyriausybė negali tinkamai įgyvendinti „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo prevenciją, minėti kovotojai nėra baudžiami pagal baudžiamąją teisę bei gali laisvai išvykti iš Sirijos teritorijos. Tačiau nevienareikšmiškai gali būti vertinamas „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo ginkluoto užpuolimo veiksmų pobūdis prieš JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybes. Dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų teigia, jog ginkluoto užpuolimo intensyvumas gali pateisinti savigynos naudojimą tais atvejais, kai ginkluotas užpuolimas yra vykdomas atliekant pavienius teroristinius veiksmus.¹³⁰ Minėtu atveju teroristiniai veiksmai gali būti vykdomi ne tik vykdant karinę operaciją bei naudojant ginkluotę ar karinę techniką, bet ir pasitelkiant civilines priemones (pvz., buitinius įrankius, motorines transporto priemones ir pan.). Pagal minėtą ginkluoto užpuolimo intensyvumo sampratą tiek JAV, tiek JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybės galėtų naudoti individualią savigyną prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje tuo atveju, jeigu jų teritorijoje yra įvykdomi pavieniai teroristiniai veiksmai (pvz., 2015 m., 2016 m. bei 2017 m. „Islamo valstybės“ kovotojų teroristiniai išpuoliai Prancūzijoje, 2015 m. bei 2016 m. „Islamo valstybės“ kovotojų teroristiniai išpuoliai JAV, 2016 m. „Islamo valstybės“ kovotojų teroristinis išpuolis Vokietijoje, 2017 m. „Islamo valstybės“ kovotojų teroristiniai išpuoliai Jungtinėje Karalystėje). Tačiau dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų teigia, jog pavieniai teroristiniai veiksmai neatitinka ginkluoto užpuolimo intensyvumo požymio, todėl turėtų būti laikomi nusikaltimais pagal baudžiamąją teisę.¹³¹ JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių individuali savigyna Sirijoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomus pavienius teroristinius veiksmus nebūtų pateisinama, kadangi teroristiniais veiksmais nėra vykdoma karinė operacija bei nėra naudojama ginkluotė ar karinė technika. Pavieniai teroristiniai veiksmai būtų laikomi nusikaltimais pagal baudžiamąją teisę. Pažymėtina, jog minėtas prieštaravimas yra susijęs su „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo ginkluoto užpuolimo veiksmų pobūdžiu, tačiau neabejotina, jog minėtų kovotojų 2015-2017 m. įvykdyti teroristiniai išpuoliai JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėse (Vokietijoje, Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje) sukėlė didelę žalą. Pavyzdžiui, „Islamo valstybės“ kovotojų 2015 m. įvykdytas teroristinis išpuolis Paryžiuje sukėlė 137 asmenų mirtis, o 368 asmenys buvo sužeisti.¹³² Minėtų kovotojų teroristiniais išpuoliais sukeliama

¹³⁰ VASILIAUSKIENĖ, V. Teroristų veiksmai kaip ginkluotas užpuolimas. *Teisė*, 2008, t. 66(2), p. 102.

¹³¹ MURPHY, S., D. *Terrorism and the Concept of „Armed Attack“ in Article 51 of the U.N. Charter*. Harvard International Law Journal, 2002, Vol. 43, p. 46.

¹³² Global terrorism index, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf>>, p. 43.

ne tik asmenų mirtys, bet ir padaroma didelė ekonominė žala. Pavyzdžiui, dėl teroristinių išpuolių 2015 m. Prancūzija neteko apie 1,7 milijardo JAV dolerių pajamų turizmo srityje.¹³³ Savigynos naudojimui prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje svarbus proporcingumo kriterijus. JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių individualios savigynos proporcingumo kriterijus gali būti vertinamas nevienareikšmiškai dėl „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomų pavienių teroristinių veiksmų pobūdžio. Individuali savigyna neatitiks proporcingumo kriterijaus tuo atveju, jeigu minėtų kovotojų pavieniai teroristiniai veiksmai nebus prilyginami ginkluotam užpuolimui. Pagal siaurą pavienių teroristinių veiksmų pobūdžio aiškinimą savigynos naudojimas pažeistų proporcingumo kriterijų, kadangi „Islamo valstybės“ kovotojų veiksmai sudarytų baudžiamosios teisės pažeidimus. Tačiau individuali savigyna atitiks proporcingumo kriterijų, jeigu „Islamo valstybės“ kovotojų pavienių teroristinių veiksmų pobūdis bus suprantamas plačiai. Minėtu atveju nėra svarbu, kokiais būdais bei kokiomis priemonėmis „Islamo valstybės“ kovotojai vykdo terorizmą. Todėl pavieniai teroristiniai veiksmai prilyginami ginkluotam užpuolimui. Išplėtus proporcingumo kriterijaus aiškinimą tiek JAV, tiek JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybės galėtų naudoti individualią savigyną Sirijos teritorijoje neviršijant tikslo neutralizuoti „Islamo valstybės“ kovotojus. Individualios savigynos naudojimas laikomas proporcingu, jeigu individuali savigyna naudojama siekiant užtikrinti JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių saugumą.

2.2.3. Kolektyvinė savigyna

Pažymėtina, jog JT Chartijos 51 straipsnis įtvirtina galimybę JT narėms naudoti kolektyvinę savigyną.¹³⁴ Tarptautinės teisės doktrinoje pripažįstama, jog kolektyvinės savigynos atveju valstybė, nesanti ginkluoto užpuolimo auka, gali suteikti pagalbą kitai valstybei, esančiai ginkluoto užpuolimo auka.¹³⁵ Pabrėžtina, jog kolektyvinei savigynei yra privalomi bendri savigynos kriterijai: 1. ginkluotas užpuolimas; 2. būtinumas; 3. proporcingumas; 4. pareiga pranešti JT ST apie naudojamą savigyną. Tačiau JT TTT Nikaragvos byloje nustatė, jog kolektyvinei savigynei yra taikomas papildomas kriterijus – valstybės, ginkluoto užpuolimo aukos, kreipimasis į kitas valstybes dėl ginkluotos jėgos

¹³³ *Ibid.*, p. 67.

¹³⁴ Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*, 1945, nr. 15-557.

¹³⁵ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1420.

pagalbos suteikimo.¹³⁶ Valstybės, ginkluoto užpuolimo aukos, kreipimasis į kitas valstybes dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo turi būti aiškiai išreikštas.¹³⁷ Tarptautinėje teisėje pripažįstama, jog kreipimuisi dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo nėra taikomas reikalavimas ginkluoto užpuolimo aukai pateikti formalų prašymą.¹³⁸ Taigi toliau JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių naudojama ginkluota jėga Sirijos teritorijoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojus yra tiriama atsižvelgiant į kolektyvinės savigynos kriterijus.

Šiuo metu JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybės ginkluotos jėgos naudojimą Sirijos teritorijoje pateisina remiantis kolektyvine savigyne. Anksčiau minėta, jog Irako Vyriausybės galimybė naudoti individualią savigyną prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje atitinka savigynos teisėtumo kriterijus. Pagal plečiamą ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimą galima būtų teigti, jog „Islamo valstybės“ kovotojai prieš Iraką įvykdė ginkluotą užpuolimą. Taip pat Irako galimybė naudoti individualią savigyną yra pagrįsta būtinumo kriterijumi. Pažymėtina, jog kolektyvinei savigynei būdingas valstybės, ginkluoto užpuolimo aukos, prašymo užsienio valstybėms dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo kriterijus buvo tinkamai įgyvendintas. 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybė pateikė prašymą JT ST dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Šiame prašyme teigiama, jog „Islamo valstybės“ kovotojai įsteigė saugų prieglobstį už Irako teritorijos ribų, kuris sukelia tiesioginę grėsmę Irako teritorijos bei Irake esančių asmenų saugumui.¹³⁹ Įkūrus prieglobstį už Irako teritorijos ribų, „Islamo valstybės“ kovotojai sudarė galimybes apmokyti kovotojus, planuoti, finansuoti bei vykdyti teroristines operacijas visoje Irako teritorijoje. Minėto prieglobsčio egzistavimas neleidžia Irako Vyriausybei apsaugoti Irako teritorinę sieną bei jos gyventojus nuo terorizmo grėsmės.¹⁴⁰ Taip pat Irako Vyriausybė pateikė aiškų prašymą JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėms dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus už Irako teritorijos ribų siekiant įgyvendinti Irako savigyną: „mes, remiantis

¹³⁶ JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>, para. 199.

¹³⁷ *Ibid.*, para. 232.

¹³⁸ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1421.

¹³⁹ 2014 m. rugsėjo 22 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/691 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/691>>.

¹⁴⁰ *Ibid.*

tarptautine teise, dvišalėmis bei daugiašalėmis sutartimis, atsižvelgiant į nacionalinį suverenitetą ir Konstituciją, išreiškiame prašymą bei sutikimą dėl JAV vadovavimo tarptautinėms pastangoms smogiant „Islamo valstybės“ kovotojų dislokavimo vietas, karines bazines. Minėtos operacijos tikslas yra nutraukti nuolatos keliamą grėsmę Irakui, apsaugoti Irako gyventojus bei apginkluoti Irako Vyriausybės ginkluotas pajėgas, suteikti jiems galimybę sugrąžinti Irako sienų kontrolę.“¹⁴¹ Pabrėžtina, jog Irako Vyriausybė pateiktame prašyme apibrėžia ginkluotos jėgos naudojimo tikslą. Jame nurodoma, jog savigynos tikslas yra apsaugoti Irako teritoriją nuo užsienio valstybėse esančių „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo. 2017 m. rugsėjo 23 d. JAV nuolatinės atstovės JT pareiškime nustatyta, jog: „Irako Vyriausybė pateikė prašymą JAV, kad JAV vadovautų tarptautinėms pastangoms smogiant „Islamo valstybės“ kovotojų dislokavimo vietas, karines bazines, esančias Sirijos teritorijoje, siekiant nutraukti nuolatinis išpuolius nukreiptus prieš Iraką, apsaugoti Irako gyventojus bei apginkluoti Irako Vyriausybės ginkluotas pajėgas, suteikti jiems galimybę sugrąžinti Irako sienų kontrolę.“¹⁴² Taip pat minėtame pareiškime teigiama, jog: „Islamo valstybės“ kovotojai ir kitos teroristinės grupuotės veikiančios Sirijoje kelia grėsmę ne tik Irakui, bet ir daugumai kitų valstybių, įskaitant JAV bei jos sąjungininkes regione ir už jo ribų. Valstybės turi apsaugoti save remiantis individualia bei kolektyvine savigyna, įtvirtinta JT Chartijos 51 straipsnyje, tais atvejais, kai valstybės Vyriausybė nenori ar negali užtikrinti teroristinių veiksmų prevencijos savo teritorijoje. Atitinkamai JAV inicijavo būtinus ir proporcingus karinius veiksmus Sirijoje siekiant panaikinti „Islamo valstybės“ kovotojų keliamą grėsmę Irakui, apsaugoti Irako gyventojus bei apginkluoti Irako Vyriausybės ginkluotas pajėgas, suteikti jiems galimybę sugrąžinti Irako sienų kontrolę“.¹⁴³ Pažymėtina, jog pateikti Irako Vyriausybės prašymas JT bei JAV nuolatinės atstovės pareiškimas JT parodo, jog kolektyvinės savigynos tikslas Sirijos teritorijoje yra siekis užtikrinti Irako saugumą. Šiuo atveju JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių naudojama kolektyvinė savigyna atitinka savigynos proporcingumo kriterijų. Tačiau JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių naudojama kolektyvinė savigyna prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje yra susijusi su Irako galimybe naudoti individualią savigyną. Minėtu atveju kolektyvinė savigyna priklauso nuo Irako galimybės naudoti

¹⁴¹ 2014 m. rugsėjo 22 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/691 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/691>>.

¹⁴² 2014 m. rugsėjo 23 d. JAV nuolatinės atstovės JT laiškas JT ST Nr. S/2014/695 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_695.pdf>.

¹⁴³ *Ibid.*

individualią savigyną. Todėl įgyvendinus tikslą užtikrinti Irako saugumą nuo „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo ginkluoto užpuolimo iš Sirijos teritorijos, JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių kolektyvinės savigynos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje turėtų būti nutrauktas. Pažymėtina, jog šiuo metu tiek JAV, tiek JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybės ginkluotos jėgos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje grindžia kolektyvine savigyna.¹⁴⁴

2.3. JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą

2.3.1. JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą sąvoka

Vienas iš galimų ginkluotos jėgos naudojimo pagrindų yra JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą, įtvirtinta JT Chartijos 42 straipsnyje. Jame nustatyta, jog: „Jeigu, Saugumo Tarybos nuomone, 41 straipsnyje numatytų priemonių gali nepakakti arba jau nepakanka, ji, pasinaudodama oro, jūrų bei sausumos pajėgomis, gali imtis veiksmų, kurių reikia tarptautinei taikai bei saugumui palaikyti arba atkurti. Tokie veiksmai gali būti demonstracijos, blokada ir kitokios Jungtinių Tautų narių oro, jūrų bei sausumos pajėgų operacijos.“¹⁴⁵ Nors JT ST turi plačią diskreciją sprendžiant dėl sankcijos naudoti ginkluotą jėgą tam tikru atveju, tačiau minėta sankcija turi būti suvokiama kaip *ultima ratio* priemonė. JT ST turi įvertinti galimybę dėl kitų priemonių taikymo, kurios nėra laikomos ginkluota jėga (pvz., ekonominės sankcijos). JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą turi būti skiriama tuo atveju, kai kitos priemonės, JT ST nuomone, nėra pakankamos tarptautinei taikai ir saugumui užtikrinti.¹⁴⁶ Pažymėtina, jog tarptautinės teisės praktikoje JT ST, prieš sankcionuodama ginkluotos jėgos naudojimą, skiria ekonomines sankcijas, nors tai nėra privaloma pagal JT Chartiją.¹⁴⁷ JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą gali būti suvokiama skirtingai. Tradicione prasme ji sankcionuoja tik centralizuotą ginkluotos jėgos naudojimą.¹⁴⁸ Vienas iš

¹⁴⁴ When self-defence comes in the form of sustained airstrikes, 2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/when-self-defence-comes-in-the-form-of-sustained-airstrikes>>.

¹⁴⁵ Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*, 1945, nr. 15-557.

¹⁴⁶ ŽALIMAS, D., ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S., PETRAUSKAS, Z., SALADŽIUS, J. *Tarptautinės organizacijos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 292.

¹⁴⁷ AUST, A. *Handbook of International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 207.

¹⁴⁸ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1335-1336.

centralizuotos ginkluotos jėgos naudojimo atveju gali pasireikšti JT narėms suteikiant ginkluotas pajėgas JT pagal JT Chartijos 43 straipsnį, kurioms vadovauja JT ST. Taip pat centralizuotas ginkluotos jėgos naudojimas gali pasireikšti JT ginkluotų pajėgų naudojimu taikos palaikymo misijose. Tarptautinės teisės praktikoje centralizuota ginkluota jėga yra naudojama tik taikos palaikymo misijų vykdymo metu, kurį kontroliuoja JT Generalinis sekretorius. Todėl JT centralizuotas ginkluotos jėgos naudojimas taikos palaikymo misijų metu nėra suvokiamas kaip ginkluotės bei karinės technikos naudojimas karinių operacijų metu prieš tam tikrą valstybę (įskaitant nevyriausybinės organizuotas grupes). Taip pat centralizuotoms JT ginkluotoms pajėgoms yra būdingas neutralumas.¹⁴⁹ Pažymėtina, jog centralizuotas JT ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje faktiškai nėra įmanomas dėl JT ST nuolatinių narių interesų nesuderinamumo. Centralizuotas JT ginkluotų pajėgų naudojimas Sirijos teritorijoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojus taikos palaikymo misijoms vykdyti taip pat pažeistų JT ginkluotų pajėgų neutralumą. Minėtu atveju JT ginkluotos pajėgos turėtų dalyvauti karinėse operacijose prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, todėl taptų ginkluoto konflikto šalimi. Taigi toliau centralizuotas JT ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje nebus tiriamas. Pabrėžtina, jog tarptautinės teisės doktrinoje pripažįstama, jog JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą gali būti suvokiama kaip sankcionuojanti decentralizuotą ginkluotos jėgos naudojimą.¹⁵⁰ Minėtu atveju JT ST sankcionuoja tam tikros JT narės ginkluotos jėgos naudojimą. Decentralizuotas ginkluotos jėgos naudojimas neįpareigoja JT narę naudoti ginkluotą jėgą.¹⁵¹ Taip pat ji neturi perduoti savo ginkluotų pajėgų JT kontrolei. Pažymėtina, jog JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą įtvirtinama JT ST rezoliucijose. Taigi JT ST sankcija naudoti decentralizuotą ginkluotą jėgą galėtų pateisinti JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių naudojamą ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje tuo atveju, jeigu JT ST priimtų rezoliuciją, kuri tiesiogiai arba netiesiogiai sankcionuotų ginkluotos jėgos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus.

¹⁴⁹ SIMMA, B., *et al. The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II.* Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1336.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ AUST, A. *Handbook of International Law.* Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 207.

2.3.2. Tiesioginė JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą

JT ST rezoliucijos gali įtvirtinti tiek tiesioginę, tiek netiesioginę ginkluotos jėgos naudojimo sankciją. Iki šiol visos priimtose JT ST rezoliucijos, kurios tiesiogiai įtvirtina sankciją naudoti ginkluotą jėgą, yra susijusios su ginkluotos jėgos naudojimu taikos palaikymo misijų srityje.¹⁵² Minėtos taikos palaikymo misijos gali būti vykdomos naudojant decentralizuotą ginkluotą jėgą, t. y. atskirų valstybių ginkluotas pajėgas. Pavyzdžiui, 1999 m. rugsėjo 15 d. JT ST rezoliucija nr. 1264 tiesiogiai sankcionavo tarptautinių ginkluotų pajėgų įvedimą į Rytų Timorą siekiant atkurti taiką ir saugumą joje.¹⁵³ 2003 m. rugpjūčio 1 d. JT ST rezoliucija nr. 1497 tiesiogiai sankcionavo JT narių įsteigtų tarptautinių ginkluotų pajėgų įvedimą į Liberiją siekiant užtikrinti ugnies nutraukimą, sudaryti sąlygas pradiniam nusiginklavimui, ginkluotų pajėgų išformavimui (paleidimui) ir pan.¹⁵⁴ Taip pat tiesioginė JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą gali įtvirtinti centralizuotą ginkluotos jėgos naudojimą, t. y. JT ginkluotų pajėgų naudojimą. Pavyzdžiui, 1999 m. rugpjūčio 6 d. JT ST rezoliucija nr. 1258 sankcionavo JT ginkluotų pajėgų įvedimą į Kongo Demokratinę Respubliką.¹⁵⁵ 1993 m. spalio 5 d. JT ST rezoliucija nr. 872 įsteigė JT taikos palaikymo misiją Ruandoje¹⁵⁶, o 1994 m. gegužės 17 d. JT ST rezoliucija nr. 918 sankcionavo JT ginkluotų pajėgų skaičiaus padidinimą taikos palaikymo misijai Ruandoje užtikrinti iki 5500 asmenų.¹⁵⁷ Pažymėtina, jog tiesioginė JT ST sankciją naudoti ginkluotą jėgą taikos palaikymo misijų srityje gali skirtingai apibrėžti ginkluotos jėgos naudojimo apimtį.¹⁵⁸ Siaura ginkluotos jėgos naudojimo apimtis būdinga JT ginkluotos jėgos naudojimui taikos palaikymo misijose. Pavyzdžiui, 2004 m. gegužės 21 d. JT ST rezoliucija nr. 1545, sankcionavusi JT taikos palaikymo misijos vykdymą Burundžio Respublikoje, suteikė JT ginkluotoms pajėgoms apibrėžtus įgaliojimus:

¹⁵² SIMMA, B., *et al. The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II.* Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1339.

¹⁵³ 1999 m. rugsėjo 15 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1264 (1999) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1264>>.

¹⁵⁴ 2003 m. rugpjūčio 1 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1497 (2003) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1497>>.

¹⁵⁵ 1999 m. rugpjūčio 6 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1258 (1999) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1258>>.

¹⁵⁶ 1993 m. spalio 5 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/872 (1993) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/540/63/PDF/N9354063.pdf?OpenElement>>.

¹⁵⁷ 1994 m. gegužės 17 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/918 (1994) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/218/36/PDF/N9421836.pdf?OpenElement>>.

¹⁵⁸ SIMMA, B., *et al. The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II.* Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1339.

užtikrinti ir stebėti susitarimo dėl ugnies nutraukimo vykdymą, tirti minėto susitarimo pažeidimus, skatinti Burundžio Respublikos ginkluotų pajėgų pasitikėjimo atkūrimą, stebėti bei užtikrinti ginkluotų pajėgų nusiginklavimą nusiginklavimo vietose, surinkti bei saugoti ginkluotę ir kitas karines priemones, prisidėti prie nevyriausybinių ginkluotų pajėgų išformavimo ir pan.¹⁵⁹ Plati ginkluotos jėgos naudojimo apimtis įtvirtinama JT ST rezoliucijose, kurios tiesiogiai sankcionuoja valstybių ginkluotos jėgos naudojimą taikos palaikymo misijų vykdymo srityje. Pavyzdžiui, minėta 2003 m. rugpjūčio 1 d. JT ST rezoliucija nr. 1497, sankcionavusi tarptautinių ginkluotų pajėgų naudojimą Liberijoje, be siaurai apibrėžtų įgaliojimų, susijusių su saugumo užtikrinimu regione bei ugnies nutraukimo susitarimo vykdymu, nustatė plačiai apibrėžtus įgaliojimus.¹⁶⁰ Minėtoje JT ST rezoliucijoje įtvirtinama sankcija JT narėms, dalyvaujančioms tarptautinėje ginkluotų pajėgų naudojimo misijoje Liberijoje, naudoti visas būtinas priemones siekiant užtikrinti tinkamą įgaliojimų vykdymą.¹⁶¹ Taigi, nors JT ST rezoliucijos sankcionuoja centralizuotą bei decentralizuotą ginkluotos jėgos naudojimą taikos palaikymo misijų srityje, tačiau ginkluotos jėgos naudojimo apimtis gali būti suvokiama tiek plačiai, tiek siaurai. Pažymėtina, jog JT ST iki šiol nėra priėmusi nė vienos rezoliucijos, kuri tiesiogiai įtvirtintų sankciją naudoti ginkluotą jėgą ne taikos palaikymo misijų vykdymo srityje.¹⁶² Taip pat JT ST nėra priėmusi rezoliucijų, kurios tiesiogiai įtvirtintų sankciją naudoti ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje. Pastaruoju metu JT ST priimtos rezoliucijos tik pasmerkia „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomą terorizmą, įpareigoja JT nares atlikti tam tikrus veiksmus, kurie nėra susiję su ginkluotos jėgos naudojimu, bei ragina imtis visų būtinų priemonių prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Taigi decentralizuotas ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijoje nėra pateisinamas remiantis tiesiogine JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą.

¹⁵⁹ 2004 m. gegužės 21 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1545 (2004) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://dag.un.org/bitstream/handle/11176/22398/S_RES_1545%282004%29-EN.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

¹⁶⁰ 2003 m. rugpjūčio 1 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1497 (2003) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1497>>.

¹⁶¹ *Ibid.*

¹⁶² AUST, A. *Handbook of International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 206.

2.3.3. Netiesioginė JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą

Tarptautinės teisės doktrinoje nevienareikšmiškai vertinamos JT ST rezoliucijos, netiesiogiai sankcionuojančios decentralizuotos ginkluotos jėgos naudojimą ne taikos palaikymo misijų srityje, t. y. numanomos JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą. JT ST netiesioginė sankcija naudoti ginkluotą jėgą yra susijusi su plečiamu JT ST rezoliucijų aiškinimu. Dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų teigia, jog JT ST priimtos rezoliucijos neturėtų būti aiškinamos plečiamai, kadangi toks plečiamas aiškinimas galėtų pažeisti valstybių suverenios lygybės principą.¹⁶³ Taip pat JT ST rezoliucijų plečiamo aiškinimo kritikai teigia, jog JT Chartijos tikslas yra užtikrinti centralizuotą ginkluotos jėgos naudojimą bei sankcionuoti ginkluotos jėgos naudojimą tik išimtiniais atvejais esant būtinumui užtikrinti tarptautinę taiką ir saugumą.¹⁶⁴ JT ST rezoliucijų plečiamo aiškinimo kritikai teigia, jog JT ST rezoliucijos turi nustatyti aiškius nurodymus, kuriais remiantis būtų aišku, kada JT ST sankcionuoja ginkluotos jėgos naudojimą.¹⁶⁵ Pažymėtina, jog tarptautinės teisės praktikoje dalis JT narių pripažįsta plečiamą JT ST rezoliucijų aiškinimą bei pateisina ginkluotos jėgos naudojimą remiantis netiesiogine JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą. Plečiamasis JT ST rezoliucijos aiškinimas bei netiesioginė sankcija naudoti ginkluotą jėgą įtvirtinta 1990 m. lapkričio 29 d. JT ST rezoliucijoje nr. 678. Joje JT ST sankcionavo visų būtinų priemonių naudojimą (angl. *all necessary means*) siekiant išvaduoti Kuveitą bei atkurti tarptautinę taiką ir saugumą regione.¹⁶⁶ Minėta rezoliucija buvo teisinis pagrindas siekiant pateisinti 2003 m. intervenciją į Iraką¹⁶⁷ ir yra susijusi su JT ST 2002 m. lapkričio 8 d. rezoliucija nr. 1441, kurioje nustatytos galimos pasekmės Irakui, kurios kils tuo atveju, jeigu Irakas nenutrauks pažeidimų vykdymą.¹⁶⁸ 1992 m. gruodžio 3 d. JT ST rezoliucija nr. 794 sankcionavo visų būtinų priemonių naudojimą Somalyje siekiant per trumpą laiką įsteigti saugią aplinką humanitarinės pagalbos operacijų vykdymui.¹⁶⁹ 1994 m. liepos 31 d. JT ST rezoliucija nr.

¹⁶³ YEE, S. The Dynamic Interplay between the Interpreters of Security Council Resolutions. *CJIL*, 2012, Vol. 11 (4), p. 613-622.

¹⁶⁴ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 1342.

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ 1990 m. lapkričio 29 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/678 (1990) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678(1990))>.

¹⁶⁷ WELLER, M. *Iraq and the Use of Force in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 144-188.

¹⁶⁸ 2002 m. lapkričio 8 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1441 (2002) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf>>.

¹⁶⁹ 1992 m. gruodžio 3 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/794 (1992) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/794>>.

940 sankcionavo visų būtinų priemonių naudojimą su tikslu palengvinti karinės vadovybės išvykimą iš Haičio Respublikos, teisėtai išrinktų prezidento bei Haičio Respublikos Vyriausybės gražinimą, taip pat atkurti ir užtikrinti saugią aplinką sutarties įgyvendinimui.¹⁷⁰ 2011 m. kovo 17 d. JT ST rezoliucija nr. 1973 sankcionavo visų būtinų priemonių naudojimą siekiant apsaugoti civilius bei civilių objektus nuo puolimo grėsmės Libijoje.¹⁷¹ Taigi pateikti pavyzdžiai parodo, jog tarptautinės teisės praktikoje JT narės naudojo plečiamąjį JT ST rezoliucijų aiškinimą (JT ST rezoliucijose dažniausiai naudojama formuluotė „visų būtinų priemonių naudojimas“), kuris netiesiogiai sankcionuoja ginkluotos jėgos naudojimą. Pažymėtina, jog JT ST netiesioginė sankcija naudoti ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje būtų nevienareikšmiškai vertinama. Visų pirma, tarptautinės teisės praktikoje JT ST rezoliucijos netiesioginis aiškinimas pateisino ginkluotos jėgos naudojimą prieš valstybių vyriausybes arba sukilėlius pilietinio karo metu. Pavyzdžiui, 1990 m. lapkričio 29 d. JT ST rezoliucija nr. 678 netiesiogiai įtvirtino sankciją naudoti ginkluotą jėgą prieš Irako Vyriausybę, 2011 m. kovo 17 d. JT ST rezoliucija nr. 1973 nustatė netiesioginę ginkluotos jėgos naudojimo sankciją prieš Libijos Vyriausybę pilietinio karo metu, 1992 m. gruodžio 3 d. JT ST rezoliucija nr. 794 įtvirtino netiesioginę ginkluotos jėgos naudojimo sankciją prieš Somalio sukilėlius pilietinio karo metu. Nors po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių JT ST priėmė 2001 m. rugsėjo 12 d. rezoliuciją nr. 1368, kurioje nustatomas pasiryžimas kovoti su terorizmo keliamais pavojais tarptautinei taikai ir saugumui, tačiau tarptautinėje bendruomenėje buvo pripažinta, jog JAV rėmėsi savigyna siekiant pateisinti ginkluotos jėgos naudojimą Afganistane 2001 m.¹⁷² Taigi tarptautinės teisės praktikoje nebuvo atvejo, kada JT narė pateisintų ginkluotos jėgos naudojimą netiesiogine JT ST sankcija prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus). Antra, JT ST rezoliucijoms, netiesiogiai nustatančioms sankciją naudoti ginkluotą jėgą, yra būdinga bendra formuluotė, kuria yra sankcionuojamos JT narių visų būtinų priemonių naudojimas (angl. *authorizes Member States to use all necessary means*). Pažymėtina, jog iki šiol JT ST nėra priėmusi rezoliucijos prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, kurioje JT ST sankcionuotų JT narių visų būtinų priemonių naudojimą. Pirmą kartą JT ST rezoliucija prieš „Islamo

¹⁷⁰ 1994 m. liepos 31 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/940 (1994) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/312/22/PDF/N9431222.pdf?OpenElement>>.

¹⁷¹ 2011 m. kovo 17 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1973 (2011) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973%20%282011%29>.

¹⁷² MURPHY, S., D. *Terrorism and the Concept of „Armed Attack“ in Article 51 of the U.N. Charter*. Harvard International Law Journal, 2002, Vol. 43, p. 44.

valstybės“ kovotojus buvo priimta 2014 m. rugpjūčio 15 d.¹⁷³ Joje, remiantis JT Chartijos VII skyriumi, smerkiamas „Islamo valstybės“ kovotojų ir kitų teroristinių organizacijų vykdomas terorizmas, reikalaujamas teroristinių veiksmų atlikimo nutraukimas, minėtų kovotojų nusiginklavimas ir išformavimas. Taip pat minėta rezoliucija pakartoja raginimą JT narėms imtis visų būtinų ir tinkamų priemonių pagal tarptautinę teisę kovoje prieš teroristinių veiksmų kurstymą, kurį vykdo „Islamo valstybės“ kovotojai ir kitos teroristinės organizacijos, bei užkirsti kelią teroristų ar teroristais remiamų asmenų vykdomą mokslo, kultūros ir religijos institucijų ardomąją veiklą. Vėliausiai priimta JT ST rezoliucija prieš „Islamo valstybės“ kovotojus yra 2017 m. gruodžio 21 d. JT ST rezoliucija nr. 2396.¹⁷⁴ Joje, remiantis JT Chartijos VII skyriumi, nustatomos JT narių tarpusavio bendradarbiavimo pareigos sienos apsaugos ir dalijimosi informacija, teisinių priemonių ir tarptautinio bendradarbiavimo, baudžiamojo persekiojimo, civilių gyventojų reabilitacijos ir reintegracijos srityse prieš „Islamo valstybės“ kovotojus ir kitas teroristines organizacijas. 2015 m., po „Islamo valstybės“ kovotojų įvykdyto teroristinio išpuolio Paryžiuje, Prancūzijos iniciatyva buvo priimta 2015 m. lapkričio 20 d. JT ST rezoliucija nr. 2249.¹⁷⁵ Minėta rezoliucija ragina JT nares: 1. laikantis tarptautinės teisės normų (įskaitant JT Chartijos, tarptautinių žmogaus, pabėgėlių ir humanitarinės teisės nuostatų) imtis visų būtinų priemonių prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos bei Irako teritorijose; 2. didinti bei koordinuoti visas pastangas, susijusias su „Islamo valstybės“ kovotojų bei kitų teroristinių organizacijų vykdomų teroristinių veiksmų prevencija ir slopinimu; 3. neutralizuoti „Islamo valstybės“ kovotojų bei kitų teroristinių organizacijų prieglobsčius, kurie yra įsteigti dideliuose Sirijos ir Irako teritorijų dalyse. Taip pat minėta rezoliucija ragina JT nares didinti pastangas siekiant sulaikyti užsienio kovotojų (teroristų) atvykimą iš užsienio valstybių į Siriją ir Iraką bei nutraukti terorizmo finansavimą. Nors minėta rezoliucija ragina JT nares imtis visų būtinų priemonių prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, tačiau ji, remiantis JT Chartijos VII skyriumi, nenustato sankcijos naudoti visas būtinas priemones prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. 2015 m. lapkričio 20 d. JT ST rezoliucijoje nr. 2249 nėra naudojama angl. *authorizes Member States to use all necessary means* formuluočių. Taigi pateikti JT ST rezoliucijų pavyzdžiai parodo, jog JT ST nustatė raginimą JT narėms naudoti visas būtinas

¹⁷³ 2014 m. rugpjūčio 15 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2170 (2014) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <[https://undocs.org/S/RES/2170\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2170(2014))>.

¹⁷⁴ 2017 m. gruodžio 21 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2396 (2017) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <[http://undocs.org/S/RES/2396\(2017\)](http://undocs.org/S/RES/2396(2017))>.

¹⁷⁵ 2015 m. lapkričio 20 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2249 (2015) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <[http://undocs.org/S/RES/2249\(2015\)](http://undocs.org/S/RES/2249(2015))>.

priemonės prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, tačiau nepriėmė sprendimo sankcionuoti JT narių visų būtinų priemonių naudojimą pagal JT Chartijos VII skyriaus nuostatas.

2.4. Humanitarinė intervencija

2.4.1. Humanitarinės intervencijos sąvoka ir teisėtumas

Tarptautinės teisės doktrinoje prieštaringai vertinamą humanitarinę intervenciją apibrėžė J. L. Holzgrefe: „humanitarinė intervencija – tai tam tikros valstybės ar valstybių grupės ginkluotos jėgos naudojimas ar grasinimas panaudoti ginkluotą jėgą užsienio valstybėje be užsienio valstybės sutikimo siekiant nutraukti ar užkirsti kelią esminių bei didelio masto pagrindinių žmogaus teisių pažeidimų vykdymui“.¹⁷⁶ Pažymėtina, jog humanitarinė intervencija yra naudojama nesant JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą. Taip pat minėtas ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas nėra eksplicitiškai įtvirtintas JT Chartijoje, todėl tarptautinės teisės doktrinoje sutinkama skirtingų nuomonių dėl humanitarinės intervencijos naudojimo teisėtumo.¹⁷⁷ Visų pirma, humanitarinės intervencijos kritikai teigia, jog JT Chartija draudžia naudoti ginkluotą jėgą, išskyrus atvejus, kada ginkluotos jėgos naudojimas gali būti pagrįstas JT Chartijoje įtvirtintais išimtiniais savigynos bei JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą pagrindais.¹⁷⁸ Antra, JT TTT savo praktikoje neįtvirtino humanitarinės intervencijos teisėtumo.¹⁷⁹ 1949 m. balandžio 9 d. JT TTT sprendimas *Korfu sąsiaurio* byloje konstatavo, jog intervencija negali būti naudojama tarptautinėje teisėje. Taip pat minėtoje byloje nustatyta, jog intervencija gali būti suvokiama kaip jėgos politikos priemonė, kuri sukelia sunkiausius pažeidimus bei yra skirta galingiausioms valstybėms.¹⁸⁰ JT TTT Nikaragvos byloje nustatė, jog ginkluotos jėgos naudojimas negali būti laikoma tinkama priemone siekiant užtikrinti žmogaus teisių apsaugą.¹⁸¹ 1996 m. liepos 8 d. JT TTT konsultacinėje išvadoje dėl branduolinio ginklo naudojimo ar grasinimo juo teisėtumo

¹⁷⁶ HOLZGREFE, J. L., KEOHANE, R. O. *Humanitarian intervention, Ethical, Legal, and Political Dilemmas*. Cambridge, 2003, p. 18.

¹⁷⁷ BROWNLIE, I. *Principles of Public international law*. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 744.

¹⁷⁸ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 223-224.

¹⁷⁹ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 223.

¹⁸⁰ JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1949 m. balandžio 9 d. sprendimas *Korfu sąsiaurio* byloje (*Albanija v. Jungtinė Karalystė*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-00-EN.pdf>>, p.35.

¹⁸¹ JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>, para. 268.

konstatavo, jog JT Chartijoje įtvirtintas draudimas naudoti ginkluotą jėgą turi būti aiškinamas kartu su JT Chartijos 42 ir 51 straipsniais, įvirtinančiais ginkluotos jėgos naudojimo draudimo išimtis.¹⁸² Trečia, humanitarinės intervencijos kritikai teigia, jog humanitarinės intervencijos šalininkai neatsižvelgia į daugumos valstybių praktiką humanitarinės intervencijos naudojimo srityje, o remiasi tarptautinėje bendruomenėje nevienareikšmiškai vertinamais pavieniais ginkluotos jėgos naudojimo atvejais.¹⁸³ Minėtas argumentas yra susijęs su tarptautinio papročio formavimu, t. y. valstybių *opinio juris* elementu, kuris pripažintų humanitarinės intervencijos teisėtumą tarptautinėje teisėje. Tarptautinės teisės praktikoje žinomi atvejai, kada ginkluotos jėgos naudojimas buvo panašus į humanitarinę intervenciją. Pavyzdžiui, 1971 m. Indijos intervencija į Rytų Pakistaną, 1979 m. Vietnamo Socialistinės Respublikos intervencija į Kambodžos Karalystę, 1979 m. Tanzanijos Jungtinės Respublikos intervencija į Ugandos Respubliką.¹⁸⁴ Tačiau puolančios valstybės minėtas intervencijas pateisino remiantis savigyna.¹⁸⁵ Pažymėtina, jog tarptautinės teisės praktikoje aiškiausias humanitarinės intervencijos pavyzdys - 1999 m. NATO intervencija į Jugoslaviją. Tačiau minėtas atvejis tarptautinėje bendruomenėje yra vertinamas nevienareikšmiškai.¹⁸⁶ Remiantis humanitarinės intervencijos kritikų nuomone, humanitarinė intervencija prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje negali būti laikoma teisėta pagal tarptautinę teisę. Priešingą nuomonę dėl humanitarinės intervencijos naudojimo teisėtumo išreiškia humanitarinės intervencijos šalininkai. Jie teigia, jog JT Chartijos 2 straipsnio 4 dalis draudžia ginkluotos jėgos naudojimą ar grasinti ja, kai ginkluotos jėgos naudojimas yra nukreiptas prieš valstybės teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę. Tarptautinės teisės doktrinoje pripažįstama, jog teritorinio vientisumo principas negali įtvirtinti absoliučios valstybės teritorijos apsaugos.¹⁸⁷ Valstybės teritorinio vientisumo principas negali trukdyti įgyvendinti pagarbos žmogaus teisėms principą. Taigi JT Chartijos 2 straipsnio 4 dalies aiškinimas neįtvirtina draudimo naudoti ginkluotą jėgą ar grasinti ja, jeigu humanitarinė intervencija nėra susijusi su valstybės teritorijos užkariavimu ar politinės

¹⁸² JT Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1996 m. liepos 8 d. konsultacinė išvada *Dėl branduolinio ginklo naudojimo ar grasinimo juo* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf>>, para. 38.

¹⁸³ BROWNLEE, I. *Principles of Public international law*. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 744.

¹⁸⁴ SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 224.

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ GRIGAITĖ, G. *Humanitarinės intervencijos koncepcija šiuolaikinės tarptautinės teisės kontekste*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2012, p. 136.

nepriklausomybės slopinimu.¹⁸⁸ Minėtu atveju humanitarinė intervencija neprieštarus JT Chartijos tikslams, jeigu yra laikomasi humanitarinės intervencijos tikslo - nutraukti ar užkirsti kelią esminių bei didelio masto pagrindinių žmogaus teisių pažeidimų vykdymui. Antra, humanitarinės intervencijos šalininkai teigia, jog humanitarinė intervencija galima tais atvejais, kai JT ST neužtikrina žmogaus teisių apsaugos.¹⁸⁹ Humanitarinė intervencija nebūtų reikalinga, jeigu JT ST operatyviai reaguotų į tarptautinės taikos ir saugumo pažeidimus. Nors JT ST pagrindinė funkcija yra palaikyti tarptautinę taiką ir saugumą, tačiau tarptautinės teisės doktrinoje pripažįstama, jog JT ST ne visada yra pajėgi užtikrinti tarptautinę taiką ir saugumą dėl JT ST narių tarpusavio pozicijų nesuderinamumo.¹⁹⁰ Taigi humanitarinė intervencija tampa vienintelis ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas, kuris nutraukia esminius ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimus nesant JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą. Trečia, humanitarinės intervencijos šalininkai teigia, jog tarptautinio teisės papročio valstybių *opinio juris* elementas humanitarinės intervencijos srityje yra formuojamas.¹⁹¹ Nors minėtuose 1971 m. Indijos intervencijos į Rytų Pakistaną, 1979 m. Vietnamo Socialistinės Respublikos intervencijos į Kambodžos Karalystę, 1979 m. Tanzanijos Jungtinės Respublikos intervencijos į Ugandos Respubliką pavyzdžiuose puolančios valstybės ginkluotos jėgos naudojimą pateisino remdamosi savigyna, tačiau puolančios valstybės pateikė papildomus ginkluotos jėgos naudojimo argumentus, įskaitant humanitarinės krizės buvimą užsienio valstybėse. Nors minėti pavyzdžiai tiesiogiai nenustato humanitarinės intervencijos, tačiau juose yra užsimenama apie ginkluotos jėgos naudojimo būtinumą esant humanitarinei krizei. 1999 m. NATO intervencija į Jugoslaviją taip pat parodo atskirų valstybių *opinio juris* buvimą dėl humanitarinės intervencijos naudojimo būtinumo.¹⁹² 1999 m. kovo 23 d. JT ST posėdyje Rusijos Federacija, Baltarusijos Respublika ir Indija pateikė JT ST rezoliucijos projektą, kuris pasmerkė NATO intervenciją į Jugoslaviją (Kosovą). Už minėtos rezoliucijos projekto priėmimą balsavo 3 JT ST narės, prieš – 12 JT ST narių.¹⁹³ Ketvirta, humanitarinės intervencijos šalininkai teigia, jog šiuolaikinei

¹⁸⁸ HOLZGREFE, J. L., KEOHANE, R. O. *Humanitarian intervention. Ethical, Legal, and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, p. 37.

¹⁸⁹ *Ibid.*, p. 39.

¹⁹⁰ ŽALIMAS, D. Palestinos sienos byla: aktualios tarptautinės teisės raidos problemos Tarptautinio Teisingumo Teismo konsultacinėje išvadoje. *Justitia*, 2004, t. 52, p. 42.

¹⁹¹ HOLZGREFE, J. L., KEOHANE, R. O. *Humanitarian intervention. Ethical, Legal, and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, p. 46.

¹⁹² *Ibid.*

¹⁹³ GRIGAITĖ, G. *Humanitarinės intervencijos koncepcija šiuolaikinės tarptautinės teisės kontekste: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2012, p. 364.

tarptautinei teisei yra būdinga „humanizacijos“ tendencija.¹⁹⁴ Vystantis tarptautinei teisei, teisėtumo bei moralės vertybių tarpusavio suderinamumas nustato pareigą tarptautinei bendruomenei užtikrinti žmogaus teisių apsaugą, todėl humanitarinė intervencija gali būti laikoma priemone, užtikrinanti žmogaus teisių apsaugą. Remiantis humanitarinės intervencijos šalininkų nuomone, humanitarinės intervencijos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje būtų laikomas teisėtu pagal tarptautinę teisę. Taigi, nors tarptautinės teisės doktrinoje bei tarptautinės teisės praktikoje humanitarinės intervencijos teisėtumas yra vertinamas nevienareikšmiškai, tačiau tiek tarptautinės teisės praktikoje, tiek tarptautinės teisės doktrinoje yra pripažįstamas humanitarinės intervencijos egzistavimas. Toliau JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių humanitarinės intervencijos naudojimo teisėtumas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje bus tiriamas atsižvelgiant į humanitarinės intervencijos teisėtumo kriterijus.

2.4.2. Humanitarinės intervencijos teisėtumo kriterijai

Tarptautinės teisės doktrinoje humanitarinės intervencijos šalininkai teigia, jog humanitarinė intervencija gali būti pripažinta teisėta pagal tarptautinę teisę, jeigu atitiks teisėtumo kriterijus.¹⁹⁵ Pažymėtina, jog šiuo metu nėra sutariama dėl humanitarinės intervencijos kriterijų, kurie pateisintų humanitarinės intervencijos naudojimą.¹⁹⁶ Vieni tarptautinės teisės doktrinos atstovai išskiria šiuos humanitarinės intervencijos teisėtumo kriterijus: 1. valstybėje vykdomi esminiai ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimai prieš jos piliečius; 2. valstybės negalėjimas ar nenoras užkirsti kelią esminių ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimų vykdymui; 3. akivaizdus JT ST nenoras ar negalėjimas priimti sankcijos dėl ginkluotos jėgos naudojimo; 4. ginkluotos jėgos naudojimo būtinumo, proporcingumo ir neatidėliotumo kriterijų laikymasis; 5. THT nuostatų laikymasis; 6. humanitarinės intervencijos laiko trukmės reikalavimas.¹⁹⁷ Kiti tarptautinės teisės doktrinos atstovai teigia, jog humanitarinė intervencija turi atitikti šiuos teisėtumo kriterijus: 1. imperatyvus būtinumas; 2. nuoseklumas (logiškumas); 3. proporcingumas; 4. THT nuostatų

¹⁹⁴ *Ibid.*, p. 255.

¹⁹⁵ GILL, T. D., FLECK, D. *The Handbook of the International Law of Military Operations*. Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 224.

¹⁹⁶ *Ibid.*

¹⁹⁷ *Ibid.*, p.225-226.

laikymasis.¹⁹⁸ Tarptautinės teisės doktrinoje nesant vieningo sutarimo dėl humanitarinės intervencijos teisėtumo kriterijų, toliau JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių humanitarinės intervencijos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus teisėtumas Sirijos teritorijoje yra tiriamas remiantis bendraisiais ginkluotos jėgos naudojimo teisėtumo kriterijais: būtinumu bei proporcingumu.

Humanitarinės intervencijos būtinumo kriterijus nustato, jog humanitarinė intervencija – tai *ultima ratio* priemonė. Humanitarinė intervencija atitiks būtinumo kriterijų, jeigu yra aišku, jog užsienio valstybėje yra vykdomi esminiai ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimai prieš užsienio valstybės piliečius. Minėti žmogaus teisių pažeidimai yra susiję su kiekybiniu žmogaus teisių pažeidimų aspektu. Dažniausiai kiekybinis aspektas pasireiškia dideliu aukų skaičiumi, kuris gali būti skaidomas į žuvusių asmenų skaičių, netekusių gyvenamosios vietos asmenų skaičių, pabėgėlių skaičių.¹⁹⁹ Pažymėtina, jog kiekybinis žmogaus teisių pažeidimo aspektas nėra aiškiai apibrėžtas, t. y. tarptautinėje teisėje nėra nustatyta, koks turi būti tikslus aukų skaičius.²⁰⁰ Taip pat tarptautinės teisės doktrinoje nėra aišku, ar esminiai ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimai turėtų būti suprantami kaip atskiri tarptautiniai nusikaltimai: genocidas, nusikaltimai žmoniškumui, karo nusikaltimai, ar kaip nusikaltimai, turintys genocido, nusikaltimų žmoniškumui, karo nusikaltimų požymių.²⁰¹ Nors tarptautinės teisės doktrinoje esminiai ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimai nėra aiškiai apibrėžti, tačiau nėra abejojama, jog „Islamo valstybės“ kovotojai vykdo minėtus pažeidimus Sirijos teritorijoje. JT Žmogaus teisių komiteto įsteigta Nepriklausoma tarptautinė tyrimo komisija Sirijai 2016 m. paskelbė, jog „Islamo valstybės“ vykdė jazidų tautos genocidą Sirijos bei Irako teritorijose.²⁰² „Islamo valstybės“ kovotojai siekė sunaikinti jazidų tautą etniniu pagrindu įvairiais būdais: asmenų žudymu, kūno sužalojimu, gyvenimo sąlygų sudarymu dėl kurio asmenų grupė žūva, vyresnių nei 12 metų asmenų atskyrimu nuo šeimos.²⁰³ Vien tik Sindžaro mieste bei miesto apylinkėse (Irakas)

¹⁹⁸ CANNIZZARO, E., PALCHETTI, P. *Customary International Law on the Use of Force. A methodological Approach*. The Netherlands: M. Nijhoff, 2005, p. 285-286.

¹⁹⁹ GRIGAITĖ, G. *Humanitarinės intervencijos koncepcija šiuolaikinės tarptautinės teisės kontekste*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2012, p. 36-39.

²⁰⁰ *Ibid.* p. 39.

²⁰¹ *Ibid.* p. 41.

²⁰² UN human rights panel concludes ISIL is committing genocide against Yazidis, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://news.un.org/en/story/2016/06/532312-un-human-rights-panel-concludes-isil-committing-genocide-against-yazidis>>.

²⁰³ *Ibid.*

2014 m., JT duomenimis, „Islamo valstybės“ kovotojai nužudė apie 5 tūkstančius jazidų.²⁰⁴ Pažymėtina, jog genocido sąvoka pateikta TBT Romos statuto 6 straipsnyje. Genocidu pripažįstama tokia veika, kuria siekiama sunaikinti visus ar dalį žmonių, priklausančių tam tikrai: 1. nacionalinei; 2. etninei; 3. rasei; 4. religinei - grupėms. Pagal veiksmų pobūdį, genocidas pasireiškia šiais veiksmais: 1. grupės narių žudymas; 2. grupės narių sunkūs kūno sužalojimai ar psichinės traumos; 3. gyvenimo sąlygų grupei sudarymas, dėl kurių visi grupės nariai ar dalis jų žūtų; 4. priemonių, kurie riboja grupės gimstamumą, taikymas; 5. prievartinis vienos grupės vaikų perdavimas kitai grupei.²⁰⁵ TBTJ 1995 m. spalio 20 d. sprendime *Prosecutor v. Nikolič* nustatė, jog pats savaime žmonių, priklausančių tam tikrai etninei grupei, naikinimas nėra pakankamas pagrindas veiką priskirti genocidui, todėl turi būti nustatoma, ar žmonių naikinimas etniniu pagrindu yra siejamas su tikslu sunaikinti visą ar dalį žmonių, priklausančių tam tikrai etninei grupei.²⁰⁶ 1998 m. rugsėjo 2 d. Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai sprendime *Prosecutor v. Akayesu* konstatavo, jog tarptautinės teisės praktikoje yra sunku nustatyti asmenų tikslą sunaikinti visą ar dalį žmonių, priklausančių tam tikrai grupei, todėl gali būti remiamasi faktinėmis prezumpcijomis.²⁰⁷ Taigi, remiantis genocido sąvokos apibrėžimu, galima būtų teigti, jog „Islamo valstybės“ kovotojų veiksmai prieš jazidų tautą Irako bei Sirijos teritorijose sudaro genocido nusikaltimą. Anksčiau minėta, jog 2016-2017 m. „Islamo valstybės“ kovotojai naudojo cheminius ginklus Mosulo mieste bei jo apylinkėse (Irakas).²⁰⁸ 2017 m. JT Cheminio ginklo draudimo organizacija nustatė, jog 2016 m. „Islamo valstybės“ kovotojai Sirijos teritorijoje naudojo cheminį ginklą *Umm Hawsh* gyvenvietės apšaudymo metu.²⁰⁹ 1997 m. gegužės 7 d.

²⁰⁴ Full horror of the Yazidis who didn't escape Mount Sinjar: UN confirms 5,000 men were executed and 7,000 women are now kept as sex slaves, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11160906/Isil-carried-out-massacres-and-mass-sexual-enslavement-of-Yazidis-UN-confirms.html>>.

²⁰⁵ Tarptautinio baudžiamąjo teismo Romos statutas. *Valstybės žinios*, nr. 49-2165.

²⁰⁶ Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiai Jugoslavijai. 1995 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Nikolič*. Sprendimas dėl bylos esmės [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.icty.org/x/cases/dragan_nikolic/tord/en/951020.pdf>, para. 34.

²⁰⁷ Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai. 1998 m. rugsėjo 2 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Akayesu*. Sprendimas dėl bylos esmės [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unictr.unmict.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ict96-4/trial-judgements/en/980902.pdf>>, para. 523.

²⁰⁸ ISIS Accused of Unleashing Chemical Weapons in Mosul, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.hrw.org/news/2017/03/06/isis-accused-unleashing-chemical-weapons-mosul>>.

²⁰⁹ Both ISIL and Syrian Government responsible for use of chemical weapons, UN Security Council told, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://news.un.org/en/story/2017/11/570192-both-isil-and-syrian-government-responsible-use-chemical-weapons-un-security>>.

TBTJ *Prosecutor v. Tadić* byloje nustatė, jog tam, kad nusikaltimai būtų priskirti karo nusikaltimams, turi būti nustatytas priežastinis ryšys tarp padarytų veiksmų ir ginkluoto konflikto meto, kuriam taikoma THT.²¹⁰ Taigi „Islamo valstybės“ kovotojų veiksmai pažeidžia THT nuostatas bei sudaro karo nusikaltimus, kadangi cheminis ginklas naudojamas ginkluoto konflikto metu Sirijos bei Irako teritorijose. 2017 m. rugsėjo 6 d. JT Žmogaus teisių komiteto įsteigta Nepriklausoma tarptautinė tyrimo komisija Sirijai paskelbė, jog „Islamo valstybės“ kovotojų kontroliuojamoje Sirijos teritorijos dalyje civiliai gyventojai patiria smurtą. Pavyzdžiui, vienoje iš Sirijos gyvenviečių „Islamo valstybės“ kovotojai 2017 m. gegužės 18 d. naudojo ginkluotę prieš civilius gyventojus. Minėto terorizmo metu žuvo 52 civiliai gyventojai bei 100 civilių gyventojų buvo sužeista.²¹¹ *The Global Terrorism Index* nurodo, jog 2016 metų trijų ketvirčių laikotarpyje dėl „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo Sirijoje žuvo 1504 asmenys, iš kurių pusė yra civiliai gyventojai.²¹²

Pažymėtina, jog humanitarinė intervencija atitinka būtinumo kriterijų, jeigu užsienio valstybė negali ar nenori užkirsti esminių ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimų vykdymo. Iki 2015 m. Sirijos Vyriausybė faktiškai negalėjo užkirsti „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomų esminių ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimų vykdymo Sirijos teritorijoje.²¹³ Nuo 2015 m. Sirijos Vyriausybė aktyviai naudoja ginkluotą jėgą bei sugrąžina Sirijos teritorijos faktinę kontrolę iš „Islamo valstybės“ kovotojų. Tačiau dalis Sirijos teritorijos iki šiol yra faktiškai kontroliuojama „Islamo valstybės“ kovotojų, kurioje Sirijos Vyriausybė negali užkirsti kelių esminių bei didelio masto žmogaus teisių pažeidimų vykdymui. Pavyzdžiui, Sirijos Vyriausybė negalėjo atgauti faktinės Rakos miesto kontrolės ir tik 2017 m. spalio mėn. JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluota jėga padėjo atgauti Rakos miestą Sirijos kurdams iš „Islamo valstybės“ kovotojų. Taip pat humanitarinė intervencija atitinka būtinumo kriterijų tuo atveju, kai JT ST akivaizdžiai nenori ar negali priimti sankcijos dėl ginkluotos jėgos naudojimo. Anksčiau minėta, jog JT

²¹⁰ Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiai Jugoslavijai. 1997 m. gegužės 7 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Tadić*. Sprendimas dėl bylos esmės [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-ts70507JT2-e.pdf>>, para. 572-575.

²¹¹ Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic (Advance Edited Version), 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/IICISyria/Pages/Documentation.aspx>>.

²¹² Global terrorism index, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf>>, p. 25.

²¹³ Islamic State and the crisis in Iraq and Syria in maps, 2018 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034>>.

ST nepriėmė rezoliucijos, kuri sankcionuotų tiek tiesioginį, tiek netiesioginį JT narių ginkluotos jėgos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus.

Humanitarinės intervencijos proporcingumo kriterijus yra susijęs su žmogaus teisių apsaugos užtikrinimu. Pažymėtina, jog žmogaus teisių apsauga gali būti užtikrinama siekiant šių tikslų: 1. apsaugoti pagrindines žmogaus teises nuo esminių ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimų vykdymo; 2. skatinti žmogaus teisių apsaugos sistemos formavimą.²¹⁴ Pagrindinių žmogaus teisių apsaugos nuo esminių ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimų vykdymo nustato, jog humanitarinė intervencija negali būti naudojama daugiau negu reikia nutraukti esminius ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimus. Taigi humanitarinė intervencija prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje būtų laikoma proporcinga, jeigu ginkluotos jėgos naudojimu yra siekiama apsaugoti Sirijos civilius gyventojus nuo „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomų esminių ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimų. Taip pat humanitarinė intervencija laikoma proporcinga tuo atveju, kai ginkluota jėga yra naudojama siekiant užtikrinti bei skatinti žmogaus teisių apsaugos sistemos formavimą. Minėtu atveju yra užtikrinamas teisinės sistemos formavimas (įsteigiamos žmogaus teisių apsaugos institucijos, formuojamos teisėsaugos institucijos regione), kuris užtikrintų žmogaus teisių pažeidimų prevencijos vykdymą. Taigi humanitarinė intervencija prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje būtų laikoma proporcinga, jeigu ginkluotos jėgos naudojimas prisidės prie teisinės žmogaus teisių apsaugos sistemos formavimo siekiant užtikrinti žmogaus teisių pažeidimų vykdymo prevenciją Sirijos teritorijos dalyse, kuriuose „Islamo valstybės“ kovotojai faktiškai įgyvendino kontrolę.

²¹⁴ CANNIZZARO, E., PALCHETTI, P. *Customary International Law on the Use of Force. A methodological Approach*. The Netherlands: M. Nijhoff, 2005, p. 286.

IŠVADOS

1. „Islamo valstybė“ gali būti apibrėžiama kaip teroristinė organizacija, turinti tarptautinį elementą. Pirma, „Islamo valstybės“ kovotojai, turėdami vidinę organizacinę struktūrą, tiek ginkluoto, tiek neginkluoto konflikto vietose vykdo terorizmą, kuriuo yra: 1. sukeliama arba siekiama sukelti asmens mirtį ar sunkų kūno sužalojimą; 2. padaroma arba siekiama padaryti didelę žalą viešajai nuosavybei; 3. sukeliama arba siekiama sukelti didelius ekonominius nuostolius. Antra, „Islamo valstybės“ kovotojai, vykdydami terorizmą, siekia įbauginti asmenis. Pažymėtina, jog neginkluoto konflikto vietose terorizmu siekiama įbauginti visuomenę. Ginkluoto konflikto vietose terorizmu siekiama įbauginti civilius gyventojus nesiekiant įgyti karinį pranašumą. Trečia, „Islamo valstybė“ turi tarptautinį elementą, kadangi „Islamo valstybės“ kovotojai, esantys skirtingų valstybių piliečiai, terorizmą vykdo skirtingose valstybėse, kuris kelia pavojų tarptautinei taikai ir saugumui.
2. JAV bei JAV antiteroristinės koalicijos ginkluotos jėgos naudojimas Irako teritorijoje laikomas teisėtu pagal tarptautinę teisę. Tarptautinėje bendruomenėje pripažįstama Irako Vyriausybė eksplicitiškai išreiškė sutikimą JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėms dėl ginkluotos jėgos naudojimo Irako teritorijoje. Taip pat JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluota jėga Irako teritorijoje naudojama neviršijant Irako Vyriausybės sutikime nustatytų tikslų: panaikinti nuolatinę „Islamo valstybės“ kovotojų keliamą grėsmę Irako teritorijai, apsaugoti Irako gyventojus nuo „Islamo valstybės“ kovotojų keliamo pavojaus bei padėti Irako Vyriausybės ginkluotoms pajėgoms sugrąžinti Irako teritorinės sienos kontrolę.
3. Savigynos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje teisėtumas pagal tarptautinę teisę priklauso nuo ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimo. Pagal siaurą ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimą, ginkluotos jėgos naudojimas yra galimas užsienio valstybės vykdomo ginkluoto užpuolimo atveju, todėl ginkluotas jėgos naudojimas nėra galimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Pagal plečiamą ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimą, ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus laikomas teisėtu pagal tarptautinę teisę, kadangi „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomas terorizmas patenka į ginkluoto užpuolimo sąvokos apimtį.
4. JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje pateisinamas remiantis kolektyvine

savigyna. Pirma, „Islamo valstybės“ kovotojai, susiję su Sirijos teritorija, vykdo ginkluotą užpuolimą prieš Iraką. Ginkluotas užpuolimas pasireiškia sisteminių bei didelio masto žmogaus teisių, THT nuostatų pažeidimų vykdymu. Antra, Sirijos Vyriausybė neužtikrina Irako teritorinio vientisumo bei jos sienų neliečiamumo apsaugos nuo „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo. Trečia, Irako Vyriausybė pateikė prašymą JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėms dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje siekiant įgyvendinti Irako savigyną. Remiantis proporcingumo kriterijumi, JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimas negali viršyti tikslo užtikrinti Irako saugumą nuo „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo.

5. JT ST rezoliucijos neįtvirtina nei tiesioginę, nei netiesioginę sankcijas naudoti ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. JT ST rezoliucijos, priimtose prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, ragina JT nares naudoti visas būtinas priemones prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, tačiau neįtvirtina sprendimo sankcionuoti visų būtinų priemonių naudojimą pagal JT Chartijos VII skyriaus nuostatas.
6. Remiantis humanitarinės intervencijos kritikų nuomone, humanitarinė intervencija nėra teisėtas ginkluotos jėgos naudojimo pagrindas pagal tarptautinę teisę. Humanitarinės intervencijos šalininkų nuomone, JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje gali būti laikomas teisėtu remiantis kolektyvine savigyna bei humanitarine intervencija. Humanitarinė intervencija papildo kolektyvinę savigyną ir sudaro papildomą ginkluotos jėgos naudojimo pagrindą. Humanitarinė intervencija gali būti laikoma ginkluotos jėgos naudojimo pagrindu, jeigu ginkluotos jėgos naudojimas atitinka būtinumo bei proporcingumo kriterijus. Humanitarinės intervencijos būtinumą pateisina tai, jog „Islamo valstybės“ kovotojai Sirijos teritorijoje vykdo esminius ir didelio masto žmogaus teisių pažeidimus, o Sirijos Vyriausybė atskirose teritorijos dalyse iki šiol negali užtikrinti pagrindinių žmogaus teisių apsaugą. Remiantis proporcingumo kriterijumi, humanitarinė intervencija prieš „Islamo valstybės“ kovotojus negali būti naudojama daugiau negu reikia apsaugoti Sirijos civilius gyventojus nuo „Islamo valstybės“ kovotojų. Taip pat humanitarinės intervencijos naudojimas turi užtikrinti teisinės žmogaus teisių apsaugos sistemos formavimą siekiant užtikrinti žmogaus teisių pažeidimų vykdymo prevenciją Sirijos teritorijoje.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

Valstybių nacionaliniai teisės aktai

1. 1967 m. Indijos neteisėtų veiksmų (prevencijos) įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lawmin.nic.in/ld/P-ACT/1967/A1967-37.pdf>>.
2. 1985 m. Kanados baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/page-12.html#h-26>>.
3. 1995 m. Australijos Sandraugos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00235>>.
4. 2018 m. JAV federalinis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1d.]. Prieiga per internetą: <<http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title8-section1189&num=0&edition=prelim>>.

Europos Sąjungos teisės aktai

1. 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR. *OL 2017 L 88*.

Tarptautinės teisės aktai

1. Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*, 1945, nr. 15-557.
2. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolai). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 63-1909.
3. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolai). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 63-1910.
4. Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-416.
5. Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-417.

6. Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-418.
7. Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, priimtą 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-419.
8. Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-420.
9. Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 108-3430.
10. Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 97-4257.
11. Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-266.
12. Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-267.
13. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-268.
14. Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencija. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 36-1552.
15. Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 36-1184.
16. Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 67-2603.
17. Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencijos pakeitimas. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 39-1476.
18. Konvencija dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.icao.int/secretariat/legal/Docs/beijing_convention_multi.pdf>.
19. Protokolas papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje, priimtą 2010 m. rugsėjo 10 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.icao.int/secretariat/legal/Docs/beijing_protocol_multi.pdf>.

20. Protokolas pakeičiantis Konvencijos dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose, priimtą 1963 m. rugsėjo 14 d. Tokijuje, nuostatas [interaktyvus] [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/terrorism/News%20and%20Events/Consolidated_Text_1963_Tokyo_Convention-2014_Montreal_Protocol_ENG.pdf>.
21. Konvencijos dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą protokolas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=49f58c8a2&page=search>>.
22. Protokolo dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą protokolas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=49f58cee2&page=search>>.
23. Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas. Valstybės žinios, nr. 49-2165.
24. Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 4529.
25. 1998 m. balandžio 22 d. Arabų Valstybių Lygos Konvencija dėl terorizmo slopinimo [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 5d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/docid/3de5e4984.html>>.
26. 1999 m. birželio 4 d. Nepriklausomų Valstybių Sandraugos sutartis dėl Nepriklausomų Valstybių Sandraugos valstybių narių bendradarbiavimo kovoje su terorizmu [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/csi-english.pdf>>.
27. 1999 m. liepos 1 d. Islamo Konferencijos Organizacijos Konvencija dėl kovos su tarptautiniu terorizmu [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/docid/3de5e6646.html>>.
28. 2002 m. birželio 3 d. Amerikos Valstybių Organizacijos Konvencija prieš terorizmą [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.oas.org/en/sms/cicte/Documents/Conventions/AG_RES_1840_2002%20English.pdf>.
29. UN GA. *Report of the Ad Hoc Committee established by General Assembly resolution 51/210 of 17 December 1996*. Sixth session (28 January-1 February 2002), No.

- A/57/37 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 4d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/docs/57/a5737.pdf>>.
30. UN GA. *Report of the Ad Hoc Committee established by General Assembly resolution 51/210 of 17 December 1996*. Sixth session (28 January-1 February 2002), No. A/57/37 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 4d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/docs/57/a5737.pdf>>.
31. 1974 m. gruodžio 14 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/29/3314 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un-documents.net/a29r3314.htm>>.
32. 1987 m. gruodžio 7 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/42/159 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/42/a42r159.htm>>.
33. 1989 m. gruodžio 4 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/44/29 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r029.htm>>.
34. 1994 m. gruodžio 4 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/49/60 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>>.
35. 1996 m. gruodžio 17 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/51/210 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r210.htm>>.
36. 2017 m. gruodžio 18 d. JT GA rezoliucija Nr. A/RES/72/123 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/72/123>.
37. 1990 m. lapkričio 29 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/678 (1990) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678(1990))>.
38. 1992 m. gruodžio 3 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/794 (1992) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/794>>.
39. 1993 m. spalio 5 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/872 (1993) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/540/63/PDF/N9354063.pdf?OpenElement>>.

40. 1994 m. gegužės 17 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/918 (1994) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/218/36/PDF/N9421836.pdf?OpenElement>>.
41. 1994 m. liepos 31 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/940 (1994) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/312/22/PDF/N9431222.pdf?OpenElement>>.
42. 1999 m. rugpjūčio 6 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1258 (1999) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1258>>.
43. 1999 m. rugsėjo 15 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1264 (1999) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1264>>.
44. 1999 m. spalio 15 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1267 (1999) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.undocs.org/S/RES/1267\(1999\)](http://www.undocs.org/S/RES/1267(1999))>.
45. 2001 m. rugsėjo 12 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1368 (2001) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>>.
46. 2002 m. lapkričio 8 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1441 (2002) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf>>.
47. 2003 m. rugpjūčio 1 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1497 (2003) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1497>>.
48. 2004 m. gegužės 21 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1545 (2004) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://dag.un.org/bitstream/handle/11176/22398/S_RES_1545%282004%29-EN.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.
49. 2011 m. kovo 17 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/1973 (2011) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973%20%282011%29>.

50. 2014 m. rugpjūčio 15 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2170 (2014) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <[https://undocs.org/S/RES/2170\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2170(2014))>.
51. 2015 m. lapkričio 20 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2249 (2015) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <[http://undocs.org/S/RES/2249\(2015\)](http://undocs.org/S/RES/2249(2015))>.
52. 2017 m. gruodžio 21 d. JT ST rezoliucija Nr. S/RES/2396 (2017) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <[http://undocs.org/S/RES/2396\(2017\)](http://undocs.org/S/RES/2396(2017))>.

KNYGOS, STRAIPSNIAI IR KITOS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS

1. AUST, A. *Handbook of International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
2. ARIMATSU, L., SCHMITT, M. N. Attacking “Islamic State” and the Khorasan Group: Surveying the International Law Landscape. *Colum. J. Transnat’l L. Bulletin*, 2014, Vol. 53:1.
3. BROWNLIE, I. *Principles of Public international law*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
4. CANNIZZARO, E., PALCHETTI, P. *Customary International Law on the Use of Force. A methodological Approach*. The Netherlands: M. Nijhoff, 2005.
5. CASSESE, A., GAETA, P., JONES, J., R., W., D. *The Rome statute of the International Criminal Court: A commentary*. Volume IA. Oxford: Oxford University Press, 2002.
6. DINSTEIN, Y. *War, Aggression, and Self-Defence*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
7. GILL, T. D., FLECK, D. *The Handbook of the International Law of Military Operations*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
8. GONZALEZ, O. The Pen and the Sword: Legal Justifications for the United States’ Engagement Against the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS). *Fordham International Law Journal*, 2015, Vol. 39:1.

9. GRIGAITĖ, G. *Humanitarinės intervencijos koncepcija šiuolaikinės tarptautinės teisės kontekste*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2012.
10. HMOUD, M. *Negotiating the Draft Comprehensive Convention on International Terrorism*. *Journal of International Criminal Justice*, 2006, Vol. 4.
11. HOLZGREFE, J. L., KEOHANE, R. O. *Humanitarian intervention, Ethical, Legal, and Political Dilemmas*. Cambridge, 2003.
12. LUBELL, N. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
13. MAOGOTO, J., N. M. *War on the Enemy: Self-Defence and State-Sponsored Terrorism*. *Melbourne Journal of International Law*, 2003, Vol. 4(2).
14. MURPHY, S., D. *Terrorism and the Concept of „Armed Attack“ in Article 51 of the U.N. Charter*. *Harvard International Law Journal*, 2002, Vol. 43.
15. SIMMA, B., et al. *The Charter of the United Nations. A Commentary, Third Edition, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
16. TAMS, C. J. *Applying Necessity and Proportionality to Anti-Terrorist Self-Defence*. *Israel Law Review*, 2012, Vol. 45(1).
17. VADAPALAS, V. *Tarptautinė teisė. Pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
18. VADAPALAS, V. *Tarptautinė Teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006.
19. VASILIAUSKIENĖ, V. *Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2014.
20. VASILIAUSKIENĖ, V. *Teroristų veiksmai kaip ginkluotas užpuolimas*. *Teisė*, 2008, t. 66(2).
21. WEIGEND, T. *The Universal Terrorist*. *Journal of International Criminal Justice*, 2006, Vol.4.
22. WELLER, M. *Iraq and the Use of Force in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
23. YEE, S. *The Dynamic Interplay between the Interpreters of Security Council Resolutions*. *CJIL*, 2012, Vol. 11 (4).

24. ŽALIMAS, D. Palestinos sienos byla: aktualios tarptautinės teisės raidos problemos Tarptautinio Teisingumo Teismo konsultacinėje išvadoje. *Justitia*, 2004, t. 52.
25. ŽALIMAS, D., ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S., PETRAUSKAS, Z., SALADŽIUS, J. *Tarptautinės organizacijos*. Vilnius: Justitia, 2001.

TEISMŲ PRAKTIKA

Valstybių nacionalinių teismų praktika

1. JAV devintos grandies Apeliacinis teismas. 2009 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje *Anjam Parvez Khan, Petitioner, v. Eric H. Holder Jr., Attorney General* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://caselaw.findlaw.com/us-9th-circuit/1432421.html>>.

Jungtinių Tautų Tarptautinio Teisingumo Teismo praktika

1. 1949 m. balandžio 9 d. sprendimas *Korfu sąsiaurio* byloje (*Albanija v. Jungtinė Karalystė*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-00-EN.pdf>>.
2. 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>.
3. 2004 m. liepos 9 d. konsultacinė išvada *Dėl sienos statybos okupuotoje Palestinos teritorijoje teisinių pasekmių* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>>.
4. 1996 m. liepos 8 d. konsultacinė išvada *Dėl branduolinio ginklo naudojimo ar grasinimo juo* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf>>.

Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai praktika

1. 1995 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Nikolič*. Sprendimas dėl bylos esmės [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.icty.org/x/cases/dragan_nikolic/tord/en/951020.pdf>.

2. 1997 m. gegužės 7 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Tadić*. Sprendimas dėl bylos esmės [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-ts70507JT2-e.pdf>>.
3. 2006 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje *Prokuroras v. Stanislav Galić* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icty.org/x/cases/galic/acjug/en/gal-acjud061130.pdf>>.

Tarptautinio baudžiamojo tribunolo Ruandai praktika

1. 1998 m. rugsėjo 2 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Akayesu*. Sprendimas dėl bylos esmės [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unictr.unmict.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-96-4/trial-judgements/en/980902.pdf>>.

KITA MEDŽIAGA

1. 2014 m. birželio 25 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/440 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/440>>.
2. 2014 m. rugsėjo 22 d. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio JT laiškas JT ST Nr. S/2014/691 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://undocs.org/S/2014/691>>.
3. 2014 m. rugsėjo 23 d. JAV nuolatinės atstovės JT laiškas JT ST Nr. S/2014/695 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_695.pdf>.
4. Both ISIL and Syrian Government responsible for use of chemical weapons, UN Security Council told, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://news.un.org/en/story/2017/11/570192-both-isil-and-syrian-government-responsible-use-chemical-weapons-un-security>>.
5. Combined Joint Task Force. Operation Inherent Resolve, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.inherentresolve.mil/Portals/14/Documents/Mission/HISTORY_17OCT2014-JUL2017.pdf?ver=2017-07-22-095806-793>.

6. Full horror of the Yazidis who didn't escape Mount Sinjar: UN confirms 5,000 men were executed and 7,000 women are now kept as sex slaves, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11160906/Isil-carried-out-massacres-and-mass-sexual-enslavement-of-Yazidis-UN-confirms.html>>.
7. Global terrorism index, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf>>.
8. Global terrorism index, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf>>.
9. ISIS Accused of Unleashing Chemical Weapons in Mosul, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.hrw.org/news/2017/03/06/isis-accused-unleashing-chemical-weapons-mosul>>.
10. Islamic State and the crisis in Iraq and Syria in maps, 2018 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034>>.
11. Operation Inherent Resolve. Targeted Operations to Defeat ISIS, 2018 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.defense.gov/OIR/>>.
12. Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic (Advance Edited Version), 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/IICISyria/Pages/Documentation.aspx>>.
13. *Syria: The story of the conflict*, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>.
14. The Global Coalition To Defeat ISIS, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.state.gov/s/seci/>>.
15. UN human rights panel concludes ISIL is committing genocide against Yazidis, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://news.un.org/en/story/2016/06/532312-un-human-rights-panel-concludes-isil-committing-genocide-against-yazidis>>.

16. UN. *Materials on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts* Nr. ST/LEG/SER B/25 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legal.un.org/legislativeseries/documents/Book25/Book25.pdf>>.
17. UN report concludes ISIL committed ‘international crimes’ during Mosul battle, 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://news.un.org/en/story/2017/11/569852-un-report-concludes-isil-committed-international-crimes-during-mosul-battle>>.
18. What is “Islamic State”?, 2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144>>.
19. When self-defence comes in the form of sustained airstrikes, 2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/when-self-defence-comes-in-the-form-of-sustained-airstrikes>>.

SANTRAUKA

Šiame darbe atliekamas tyrimas siekiant nustatyti bei išnagrinėti JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako bei Sirijos teritorijose teisėtumą pagal tarptautinę teisę. Siekiant darbe nustatyto tikslo, atliekamas toliau aprašomas tyrimas. Pirma, analizuojamos teroristinės organizacijos bei terorizmo sąvokos, nustatomi teroristinės organizacijos bei terorizmo požymiai. Taip pat atliktas minėtų sąvokų ir požymių tyrimas pritaikomas apibrėžiant „Islamo valstybės“ sąvoką. Antra, tiriamas draudimo naudoti jėgą ir grasinti panaudoti jėgą principo turinys, įvertinamas minėto principo bei ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus santykis. Trečia, tiriamas JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako ir Sirijos teritorijose teisėtumas pagal tarptautinę teisę esant Irako ir Sirijos Vyriausybių bei Sirijos opozicijos sutikimams dėl ginkluotos jėgos naudojimo. Ketvirta, pateikiamas savignyos apibrėžimas, analizuojami individualios ir kolektyvinės savignyos teisėtumo kriterijai. Tiriamas Irako, JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių individualios savignyos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje teisėtumas pagal tarptautinę teisę. Taip pat analizuojamas JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių kolektyvinės savignyos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje teisėtumas pagal tarptautinę teisę. Penkta, pateikiama JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą sąvoka, atliekama tiesioginės ir netiesioginės JT ST sankcijos naudoti ginkluotą jėgą analizė. Taip pat tiriamas JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje teisėtumas pagal tarptautinę teisę remiantis tiesiogine ir netiesiogine JT ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą. Šešta, pateikiami humanitarinės intervencijos sąvoka bei humanitarinės intervencijos teisėtumo problematika tarptautinėje teisėje. Taip pat analizuojami humanitarinės intervencijos teisėtumo kriterijai bei tiriamas JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių humanitarinės intervencijos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje teisėtumas pagal tarptautinę teisę.

SUMMARY

The objective of the master's thesis is to assess and examine legality of the United States-led coalition's use of force against the 'Islamic State' fighters in Iraq and Syria under international law. In order to reach the same objective the master's thesis is based on the following research. Firstly, the thesis analyses definitions of terrorism and terrorist organization as well as identifies signs of the same. Also, definitions of terrorism and terrorist organization are practically applied in defining 'Islamic State'. Secondly, the thesis analyzes content of the principle of prohibition of the threat or use of force, assesses relation between previously mentioned principle and the use of force against the 'Islamic State' fighters. Thirdly, the thesis examines legality of the United States-led coalition's use of force against 'Islamic State' fighters in Iraq and Syria under international law based on the Iraq's, Syria's government and Syria's opposition consent to use force. Fourthly, the thesis sets forth definition of self-defense, criteria of individual and collective self-defense and analyses legality of the Iraq's and United States-led coalition's use of individual self-defense against the 'Islamic State' fighters in Syria under international law. Moreover, assessment of legality of the United States-led coalition's use of collective self-defense against the 'Islamic State' fighters in Syria under international law is provided. Fifthly, the thesis provides definition of United Nations Security Council authorization to use of force and examines direct and indirect United Nations Security Council authorization to use of force. Also, it analyses legality of the United States-led coalition's use of force against the 'Islamic State' fighters in Syria under international law based on direct and indirect United Nations Security Council authorization to use of force. Lastly, the thesis defines humanitarian intervention as well as examines legal disputes of the same. It analyses criteria of humanitarian intervention and United States-led coalition's possibility to justify the use of force against the 'Islamic State' fighters in Syria under the humanitarian intervention.